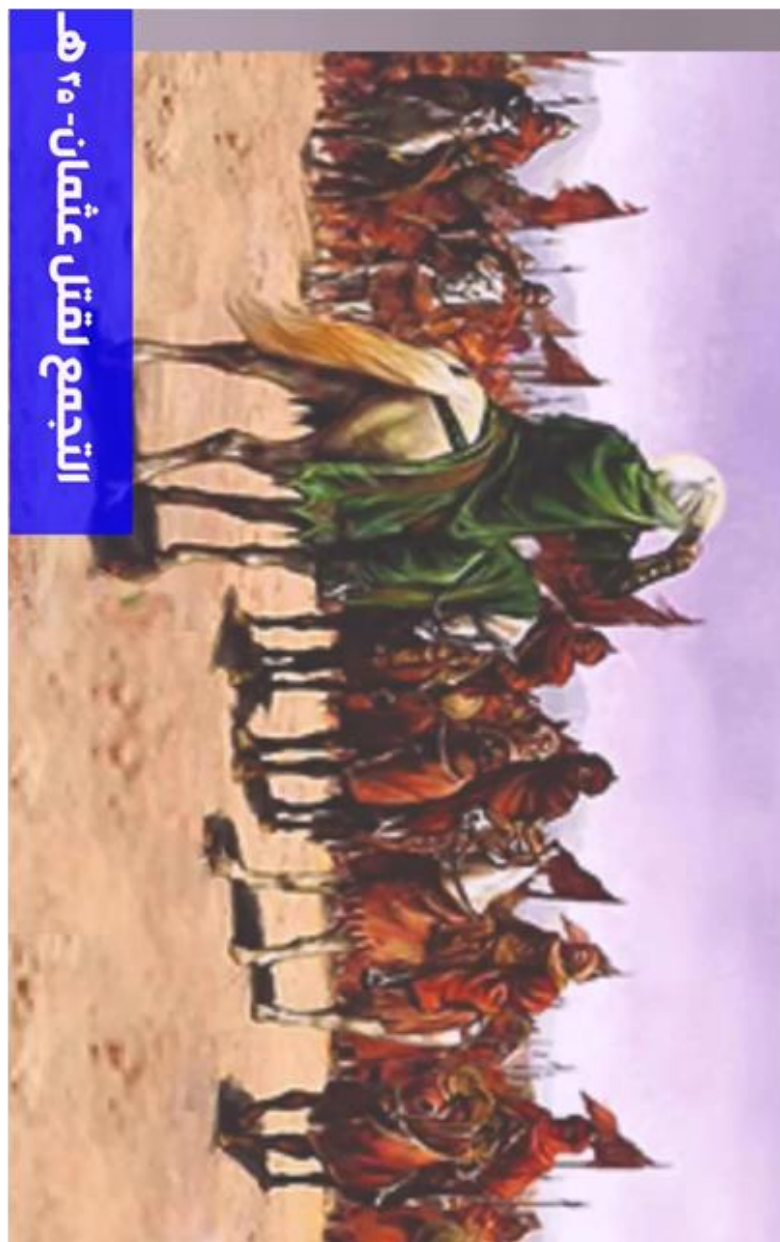

ایسلامیتده ایچ سیاسیلشمک یوخسا مذهب آدی آلتیندا چاتیشماق

عبدالله بن سبأ و اونون السبئیون سیلاحلیلاری

مؤلیف: ایشیق سؤنمز 2023

ایچیندکیلر

- 5..... گیریش
- 7..... عبدالله بن سبأنین موریدلری
- 9..... عبدالله بن سبأ اوزره کیلاسیک عرب ادبیاتیندا داها آیرینتیلی یازیلیمیشلار
- 19..... عثمان دؤنمینده سیاسی گوج چکیشمه سی و گؤتوروشمکلر
- 19..... عثمانی خلافتدن دوشورمک و اسلام تاریخینده آرا قاریشیقلیغا یول آچماق
- 20..... عثمان اولدورولدوکن سونراکی گلیشمکلر
- 32..... علی و معاویه نین عثمان قاتیللرینی جزالاندیرماق اوزره آنلاشابیلمدیکلری

گيريش

عرب و فارس ادبياتيندا "غلات / غلاة" آدلانميش گۇروش اصلينده ايسلاميت دونياسيندا حد و اۆلچو تانيماز آشيريچى (تندرو، راديكال) بير گۇروش سايبيلار. بو گۇروش مسلمان توپلوملارى اولوشدوغو گوندن مختليف شكيللرده سياست دونياسينا چيخماغا، مسلمان توپلوملارى و جامعه لرينده آرا قاريشيqliق ياراداراق اوندان فايدالانماغا چاليشميشدير¹.

بو گۇروشنون بيرينجى دوشونورو و متفكرى، ايسلاميت دونياسيندا شيعه ليك فرقه لرى نين دوشونجه باخيميندان قوروجولاريندان بيرى اولان عبدالله بن سبأ آدلى ذات اولموشدور. عبدالله بن سبأ يمن ولايتيندن مدينه شهرينه مهاجرت ائتميش، اسلاميتى قبول ائتميش، افراطچى گۇروشلرى يايماغا چاليشان بير ذات اولموشدور.

بو ذاتين افراطچى گۇروشلرى فقط تاريخده دئييل، بوگون ده ايستر شيعه و ايسترسه ده سنى توپلوملارى و جامعه لرى نين مسجيدلرى، مدرسه لرى و درسليك كتابلارينا دا زامان آخاريندا يول اچميشدير. بئله ليكله حتى سنى توپلوملاريندا، او جومله-دن توركيه و ميصيرده ايسلام تاريخى كتابلاريندا عثمان خليفه اولاركن اونون تئور ماھيتلى اۆلومه معروض قالدیغى اوزره آرتيق ايبضاح و توضيح يازيلماز.

عبدالله بن سبأ اۆزلوگونده گوجلۇ بير نظريه چى اولدوغو اوچون، او فقط شيعه فرقه لرى دئييل، بير چوخ مسئله لره ياناشماق باخيميندان سنى فرقه لرین ده قورولماسينا يول اچميشدير. بوگون سنليک توپلوملاريندا راديكال داعيش فرقه سى ده دوشونجه يوروتمك باخيميندان بير سبأچى (سبأئى) فرقه سايبيلار. شيعه افراطچى قوروللارى دا تمل و اساسدا فرقلی دوشونمكلرينه باخماپاراق عملده داعيش فرقه سى کیمی دوشونمگی و داعيشليگی اساس گۇتورمگی اۆزلىرىنه بير يول سئچميشلر.

غلو و مبالغه-چى عبدالله بن سبأ، حضرت على اوزره افسانه لر اورتايا قويان ذاتلارين بيرينجى سى سايبيلار. او على نى الله دا آدلانديرميش. او اساسدا "اهل حق و على الله" آنلاييشى دا فرقه ليک اساسيندا شيعه توپلوملاريندا اورتايا چيخميشدير. بو فرقه چيلرين توجه ائتديکلى آنلاييشلارينا گۆره، على الله اولماسا بيله، الله-دان آيرى دا نظره آليتماز (على خدا نيست؛ از خدا هم جدا نيست).

اۆلۇب و دونياسينى دگيشميش بير شخصدن کۆمک و ايمداد طلب ائتمک ايله انسانا هر هانكى بير کۆمک اولونماز آنلاييشينى نظره آلارساق، بوگون "يا على /

1 بو كئايچانى يازماقدا مصرلى ژورناليست صابير مهنشور پايلاشديغى تاريخى مطلبلرى نين ده بۆيوك نقشى اولموشدور. بو باخيمدان اونا تشكور ائتمک يئرلى سايبيلار.

یا حسین" آنلایشیلاری دا علی و اونون اوغلو حسین اوزره ایلاهیلهشدیرمک دوشونجه سی و اینانجینا اساسلار. عبدالله بن سبأ بو افسانه لری ادبیات حالینا گتیرمکله علینی پیغمبرین باشقا صحابه لریندن تجرید وضعیت گتیرمگه، اونو یوکسک بیر مقاما قالدیرماغا چالیشماق و مبالغه ائتمک ایله اسلامیت دونیاسیندا شیعه و سنی آنلایشینا و تفرقه-یه یول آچمیش بیر نظریه چی اولموشدور. بئله لیکله حتی سنی توپلوملاریندا امام علی و امام حسین آنلایشیلاری دیله گلرکن، امام ابوبکر، امام عؤمر آنلایشیلاری هئچ بیر زامان دیله گلمز و ایفاده اولونمازلار. سنی توپلوملاریندا یالنیز "عؤمر رضیه الله عنه (الله عؤمردن راضی اولسون) کیمی ایفاده لر دیله گتیریلر، اونولا دا یئتینر و کیفایت اولونار.

عبدالله بن سبأنین دوشونجه سیندن تغذیه اولان "السبئیون" فرقه سی ایسلامیتین اوچونجو خلیفه سی اولان عثمانی اۆلدوردو و راشید خلیفه لر آنلایشینا سؤیکنه رک علینی خلیفه ائتدی، آنجاق سیاستی اساسلی قاباغا آپارمادیقلاری و منفعت طلب و فرصت طلب اولدوقلاری اوچون، حضرت علینی ده او زامانکی اجتماعیتده نظردن سالماغا یول آچدی. "السبئیون" فرقه سی سونوندا علی اونلارا وسیله اولماق ایستمدیگی اوچون، اونلار حضرت علی ایله ده مجاديله ائتمگه باشلایاراق اونو شهید ائتدیلر. علی نین اوغلو حسن ایسه مسئله نین هانکی مجردا داوام ائتدیگینی درک ائده رک خلافتدن استعفاء وئره رک سیاستدن اوزاقلاشدی.

عثمان خلیفه لیگی زامانیندا اسلام داها کئچمیشدکی کیمی، انشیگه دوغرو سیاست ایشلتمک دئییل، ایسلام جامعه سی اؤز ایچینده سیاسیلشمگه و خلافت اوغروندا سیاسی مجاديله اوزه جان آتان محفللرین ساواش آلانینا دؤنوشدو. عثمان زامانی آشاغیداکی اوچ سیاسی محفل قدرت مجاديله سی ائتمگه باشلامیشدی.لار:

1- عثمان طرفدارلاری (انصار عثمان)

2- علی طرفدارلاری (انصار علی/ شیعه)

3- عبدالله بن سبأ طرفدارلاری (السبئیون).

ایسلام تاریخینده داها آرتیق گلیشمکلی و چاتیشماقلاری باشا دوشمک اوچون، کئچمیشین قارانیق تاریخینه ایشیق توتماقلا اجتماعیتی بیلگیلندیرمک، مسئله نین نه اولدوغونو باشا دوشمک اوچون فایدالی اولار دئییه دوشونورم. عبدالله بن سبأ، اسلامیتده بؤیوک سیاسی چالخانماغا یول آچدیگی اوچون، یئری گلمیشکن ایلك اولاراق عبدالله بن سبأنین بوگونکو مریدلری اونو نجه قلمه آلا دئییه اونلارین دوشونجه و مفکوره لری ایله تانیش اولماق واجیب ساییلار.

ایشیق سۆنمز،

عبدالله بن سبأ بن موریدلری

عبدالله بن سبأ بیر چوخ مملکتلرده مسلمانلار آراسیندا غلات گؤروشلرینی بیر مسلمان کیمی یایماغا چالیشاراق مدینه، کوفه، مصر و سونرا همدان ولایتلرینی دولاشاراق شام ولایتینه گتدی و اورادا دا عوام یئرلی خالق

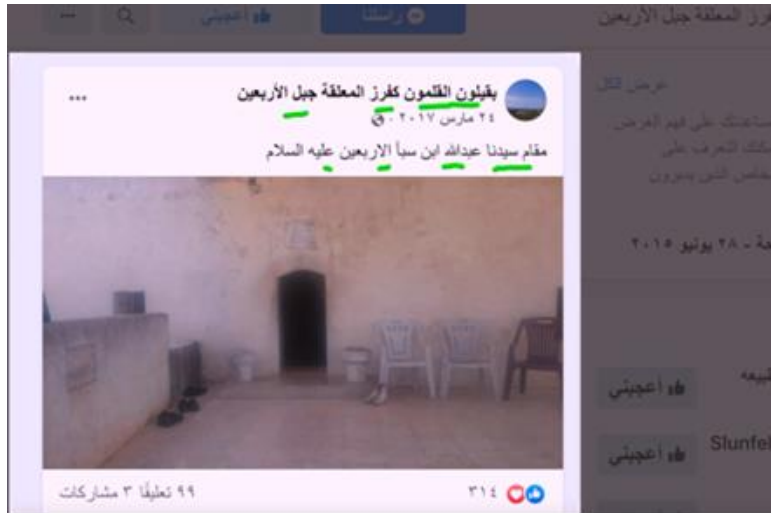
آراسیندا بیر مقدس فرشته کیمی دونیاسینی دگیشدی. اونون قبری بوگون سوریه-ده، **جبل الاربعین** (قیرخلار داغی) دئدیکلری بیر داغدا یئر آلا. بوگون سوریه-ده حاکیم اولموش بشار اسد رئئیمی و یانچیلاری دا اؤزلرینی شیعه

قلمە آلدیقلارینا باخمایاراق عبدالله بن سبأنی، اۆزلىرى نین دینی بۇيۇكلرى و مَلَكه لرى قلمە آلا ر و اونون غلو ائتديكلىرىنى بىر قرآن آیە سى كىمى قلمە آلارلار.

اوسته گۆرۈندۈگۈ شكىل، عبدالله بن سبأنىن سوریه-دە اولان مزارى و عوام خالق طرفیندن زیارتگاه ائدلمیش مكانین قاپى طرفیندن چكىلمیش بىر شكىلدير.

آشاغیدا گۆرۈدۈگۈموز دە عبدالله بن سبأنىن مزارى يئرلشمیش جغرافی بىر بۆلگه نین ياخىنلىغىندا اولان بىر كندىن اينتئرنت صحيفه سى ساييلار.

عبدالله بن سبأ آدلى ذاتا شيعه چىلىك دعوتينده، اونا كۆمك ائدن قىرخ شخص وار ايميش. او جهندن او شخصلره قىرخلار آدى

وئىلمىشىدیر. اينتئرنت صحيفه نین ايضاحیندا دا گۆرۈندۈگۈ كىمى، عبدالله بن سبأ اوچون "الربيع (ع)" مقامى دئیە بىر ايضاح يازيلمىشىدیر.

آشاغىداكى تصويرده على الله-دير (نعوذ بالله) دئگن سوریه لىلرىن يازىشدىغى بىر اينتئرنت بۆلۈگۈ (گروه) صحيفه سىندن آلينمىش بىر يازىشمانىن متنى دقت چكىچى ساييلار.

صحيفه-دە دە گۆرۈندۈگۈ كىمى، هر بىر شخص اۆز دوشونجه سینه و اينانچىنا اساسا عبدالله بن سبأدن رزق و روزو آرزو ائتديگى ايفاده لرىنى

قلمه آماغا چالیشمیشدیر.

Fares Maha Saloum آدلی بیر سی یازمیش: "سلام اولسون بؤیوگوموز عبدالله ابن سبأ، بیزی اؤز شجاعتین و رضایتین ایله رزقلاندیر".

صحیفه-ده کی آدلاری اینترنئتده آختاریب دئدیکلریمیزی تأیید ائده بیلرسینین.

گؤروندوگو کیمی، عبدالله بن سبأ گندیب شامدا اولمکله مزاری دا زامان آخاریندا متبرکه اولموشدور. عبدالله بن سبأ، اؤز زامانیندا نجه توپلومدا دوشونجه باخیمیندان اتکی و تأثیر بوراخیغی و عوام مسلمان توپلوملاری بنده چکدیگی ده آپ آچیق اورتادادیر. تصویرده جبل الاربعین آدلی عبدالله ابن سبأنین مزاری یئر آدیغی داغین یئرلشدیگی جغرافی مکانی تمثیل ائدر.

عبدالله بن سبأ اوزره کیلاسیک عرب ادبیاتیندا داها ایرینتیلی یازیلیمیشلار

اوسته اشاره اولوندوغو کیمی، عبدالله بن سبأ غلو و مبالغه ائدن، داها آرتیق مسلمان گؤرونمگه چالیشان افراطچی بیر دان اولموشدور. اونون بو افراطچیلیغی نین هانکی اساسدا حیاتا کئچمه سی، اونو مختلف آخینلارا باغلاماغا دا یول آچمیشدیر.

عبدالله بن سبأ، علی نی "الله" قلمه آدیغینا داییر نصیرییه آدلی شیعه فرقه سی نین "رساله الرستباشیه" آدلی بیر کتابی وار. بو کتاب یالانلار اساسیندا یازیلماسینا باخمایاراق، ایدئولوژی تحمیقی باتلاغیندان اوزاقلاشماق قابیلیتی اولمایان یانچی و هوادارلاری اوچون، بو رساله قرآن کیمی بیر کتاب ساییلار. بو متینلرده الله-دان کؤمک ایستمک یئرینه "یاعلی، یاعلی سندن مدد" ایفاده لری یایقین ایشلنمکده-دیر. بعضی شیعه فرقه لرینه گؤره، علی آچیقجا الله، بعضیلرینه گؤره ده پاتسیز بیر الله-دیر (علی الله دئییه قبول اولونار، آنجاق الله اولدوغونو دیله گتیرمکدن قاچینارلار). بو مذهبین طرفدارلاری "رساله الرستباشیه" آدلی کتابداکی تعلیمدن فایدالانماغا چالیشارلار. بو متنلر گیزلیدیر، کیمسه یه وئرilmز. فرانسه قوشونلاری سوریه نی ایشغال ائدرکن، بو متنلر اله کئچیریلدی و چاپ اولدولار. بو متینلرین مؤلفی الحسین بن حمدان الخطیبی

290-346 ه.ق. ایللرینده یاشامیش. الحسین بن حمدان او کتابدا عبدالله بن سبأ آدلینی، پیغمبرین یاخین صحابه لریندن و چوخ گوجلو بیر متفکر اولدوغونو ادعا ائتمیشدیر²؛ مبالغه مسئله سی اوزره، آدی کئچن کتابدا اوخویوروق:

"حضرت علی ذولفقار ایله گؤکده ایدی. حضرت علی گؤکده-کی بوتون ملئکلری اؤلدوردو. ملئیکلر دونیا یا قاچدی. بولوتدا علی نین روحو واردیر. او اوزدن بولودا باخارکن یاغلی دئییه-ریک. ..."³.

حضرت علی نین ذولفقار حئکایه لری اون ایکی اماملیق توپلوملاری ایچریسینده ده یایلمیشلار. عبدالله سبأ یاشادیغی زامان، یازلمیش سنی کتابلاردا دا بو عقیده نین وار اولدوغوندا بحث اولونار. رساله الرستباشیه کتابی نین 246 – ینجی صحیفه سینده بیر چوخ آدلار وئرلر و اونلارین آراسیندا فضیلتی اولان شخصین آدی عبدالله ابن سبأ قلمه آلینار.

بو کتابدا دقت چکن اسلام خلیفه لرینی لعنتلمک مسئله سی، بوگون ده بوتون شیعه کسیملری او جومله-دن ایران، عراق، سوریه شیعه لری نین اورتاق و مشترک نقطه لریندن بیر سیایلار.

رساله الرستباشیه کتابیندا پیغمبردن سونراکی بعضی خلیفه لر و صحابه لر قرآن آیه لرینی توجیه ائتمک اساسیندا لعنت وسیله سی سایلمیشلار؛ ترجمه:

﴿وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ﴾⁴.

وهم:

أبو بكر، وعمر، وعثمان، وطلحة، وسعد، وسعيد بن العاص،
وعبد الرحمن بن عوف، وأبو عبيدة عامر بن الجراح، وخالد بن
الوليد.

ترجمه: "او شهرده یوزقونچولوق ائدن دوققوز چته و دله باشچیلاری واردیر. بو دوققوز نفرلیک چته بونلاردیر: ابوبکر، عمر، عثمان، طلحه، سعد، سعید بن العاص، عبدالرحمن بن عوف، ابو عبیده عامر بن الجراح و خالد بن ولید"⁴.

2 الحسین بن حمدان الخصیبی، الرسالة الرستباشیه، فی أصول و العقیده النصرية، چاپ 2014، ص. 246.

3 الحسین بن حمدان الخصیبی، الرسالة الرستباشیه، فی أصول و العقیده النصرية، چاپ 2014.

4 الحسین بن حمدان الخصیبی، الرسالة الرستباشیه، فی أصول و العقیده النصرية، باخ اورادا.

قرآنین عثمان زمانی و عثمانین اوغلو محمد باشچیلیغی ایله کتاب حالینا گلدیگینی نظره آلساق، بئلنچی دوشونجه و فیکیر یئرتمگین نه اولچوده ساییق، فاناتیک و واقعیتدن اوزاق اولدوغونو دا راحت باشا دوشمک اولار. بئلنچی دوشونجه صاحیلری نین عثمان زمانیندا تعقیب اولدوغونو دا حدس وورماق هئچ ده چتین ساییلماز.

بو گوروشلردن ده بللی اولدوغو کیمی، پیغمبردن سونرا، خلفای راشیدین بو دوشونجه صاحبلاری ایله باشدا اساسا عبدالله بن سبا کیمی، باشی پوزوقلار ایله مجاديله حالیندا ایمیشلر. بو مجاديله هم عسگری ضربه (عثمانی اولدوردوکلری کیمی)، هم ده تحریف ماهیتلی شایعه لره (قرآنین تحریف اولونماسینا) یول آچمیشدیر.

"علی الله-دیر
دئمگن" کسیم ایله
"علی الله-دیر
دئگن" شیعه
کسیملری آراسیندا
اورتاق و مشترک
نقطه و مقاملار
ابوبکر، عمر و
عثمانی لعنتلمک و
اونلاری پیسلمک ساییلار.

[عروجه إلى السماء]:

ومثل ورود سلمان والمقداد وأبي ذرّ إلى دار أمير المؤمنين
بالمدينة ليلاً ليستأذنوا عليه، فخرجت إليهم فضة، فقالوا: يا
موفقة، ما فعل أمير المؤمنين؟ فقالت: تقول لكم مولاتي فاطمة:
إنّه عرج إلى² السماء، وهو في بروجها يقضي بين عباده.

پیغمبر صحابه لرینه لعنت اوخوماق، قرآن متنلری نین تحریف اولوندوغونو و علی

نین ایلاهی بیر
قدرت اولدوغونو
بوتون شیعه
بؤلوکلری و
قوروهلاری ادعا
اَندرلر. شیعه
کسیملری
آرالاریندا اولان
فرقلیکلر چوخ
کیچیک
ایرینتیلاردیر.

فرجعوا عن الباب، وجلسوا ملياً، فإذا هم بالملائكة ينزلون
أفواجا ومواجاً، وإذ هم بأمرير المؤمنين على السحاب تحمله وفي
يده سيفه ذو الفقار يقطر دماً، والملائكة ينزلون أفواجا ومواجاً
قبل نزوله. فجاءوا إلى الباب وقد نزل أمير المؤمنين في الدار،
فأذن لهم ودخلوا عليه، فسجدوا له. فقال سلمان: يا أمير
المؤمنين، ما لذي الفقار يقطر دماً؟ فقال له: يا سلمان،
[أُنكِرْتُ]¹ وتماكرت طوائف من الملائكة في السماء، فطهرتهم
بسيفي هذا في الملاء الأعلى. فهذه من آياته وبراهينه السماوية.

بورادا دئییر: حضرت علی معراج ائندی و گویه چیخدی و... علی نین
ذولفقاربندان قان داملا بیردی و ملکله قاجیردی"⁵.

[إحياءه الموتى، وقصته مع عبد الله بن سبأ والسبئين]:
 و مثل إحراقه عبد الله بن سبأ و أصحابه العشرة^١ بالكوفة في
 صحراء الأخدود بالنار، و مواراته إياهم في حفرتهم، و صلاته
 عليهم و تكبيره خمساً و خمسين تكبيرة، و تلاوته: ﴿وَالسَّمَاءَ ذَاتِ
 الْبُرُوجِ﴾^٢ و سماع الناس منه لذلك و هو يقرأ: ﴿النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ
 * إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ * وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ * وَمَا نَقَمُوا

گۆرۈندۈگۈ كيمى، بئله موضوعلار ئىصيريه شيعه رساله سى كتابىندا عبدالله بن سبأ آدلى ذاتا نسبت و ئىزلىمىش روايتلاردير. اورادا يازىلمىش: "عبدالله بن سبأ، حضرت على-يه خطاب اولاراق سن الله-سان دئيركن، على 10 نفر اونلاردان يانديريب ياخدى و سونراكى گون اونلارى ديريتدى"⁶.

صحيح البخارى و سنى روايت كتابلارينا باخديقدا، اونلاردا دا على نين بعضيلرينى ياخديغينا داير روايتلار وار اولدوغو، عبدالله بن سبأ نين غلو اتنديكى و حتى سنى كسىمى ده اينانديريغى قناعتينه گللك اولار. آنچاق سنى روايتلرده على نين هر هانكى بير اولموش آدمى ديريتمه سيندن هر هانكى بير جومله يازىلمايمشدير.

بعضى روايتلره گۆره على اۆز خلافتى زامانىدا، عبدالله بن سبأ نى اولدورسه ايميش، عبدالله بن سبأ تاثير دايره سينده اولان بۆلگه لر قارىشچاق و ايچ ساواش چىخاچاقميش.

وما أنزلت هذه السورة إلا فيهم خاصة. ثم أحياهم في غد ذلك
 اليوم، فرآهم الناس جلوساً في ثياب خضر وروائح عطرة لم
 يشتم مثلها في طيب الدنيا وهم جلوس على أبواب دورهم وفي
 حوائطهم، ومشوا في الأسواق والطرق. ومجيء أهل الكوفة إلى
 أمير المؤمنين وقولهم له: يا أمير المؤمنين، هذا عبد الله بن سبأ
 والعشرة أصحابه المحرقون معه بالأمس، أحرقتهم وهم اليوم
 أحياء يرزقون يرفلون في حلل خضر وروائح طيب لم يشتم مثلها
 في طيب الدنيا، جلوس على أبواب دورهم وفي حوائطهم،

على نين انسانلارى
 يانديريغى، اولولرى
 ديريتمه سى اوزره
 عبدالله بن سبأ و
 "السبئين" طرفيندن
 آشاغىداكى متنده غلو
 و مبالغه اتدليديگينه
 تانيق و شاهيد
 اولوروق:

⁶ الحسين بن حمدان الخصيبى، الرسالة الرستياشيه، فى أصول و العقيدة النصرى، باخ هامان اثر.

"... حضرت علی اونلاری سونراکی گون یاشیل گنیملر و لباسلار ایله دیریتدی
7"

اوسته گۇرونن تصویرلر ده " الرسالة الرستباشیه" آدلی کتابدان آلنیمیشدیر. گۇروندوگو کیمی، شیعه لیکده بوگون اماملارین یاشیل گنیم و لباس ایله تصور اولونماق آنلاییشی دا بو فرقه طرفیندن اون ایکی اماملیق شیعه لیگی آنلاییشینا آشیلانمیش و تزریق اندیلیمیش بیر آنلاییش ساییلار. عنین حالدا تصویردکی شخصلرین ده گۆی گۆز اولدوقلاری و عربلره بنزمدیکلری ایسه باشقا بیر موضوع ساییلار.

عثمان خلیفه اولارکن، عبدالله بن سبأ (ابن سوداء) عثمانی خلیفه لیکدن دوشورمگین
لما خرج ابن السوداء إلى مصر إغتمر فيهم فأقام؛ فنزل على كنانة بن بشر
مرة وعلى سودان بن حمران مرة وانقطع إلى الغافقي² فشجعه الغافقي
فتكلم وأطاف به خالد بن ملجم؛ وعبد الله بن زريق³ وأشباه لهم فصرف
لهم القول، فلم يجدهم يجيبون إلى شيء ما يجيبون إلى الوصية فقال لهم:
عليكم نأب⁴ العرب وحجرهم ولسنا من رجاله فأروه إنكم تزرعون ولا
تزرعون العام شيئاً حتى تنكسر مصر فتشكوته فيعزل عنكم ونسأل من هو
أضعف منه ونخلو بما نريد ونظهر الأمر بالمعروف؛ وكان أسرعهم إلى
ذلك وأعملهم فيه محمد بن أبي حذيفة - وهو ابن خال معاوية وكان يتيما
في حجر عثمان -
دوشورمگین
یوللارینی گۆتور قوی
اؤچون
مختلیف مملکتلره
سفر ائتدی. ایلک
اولاراق او مدینه
شهریندن کوفه
شهرینه گئتدی و
اورادا یمن ولایتیندن
کوفه بؤلگه لرینه
کؤچموش بؤلگه

لری گزيب دولاناراق اوراداکي طایفا باشچیلاری آراسیندا اؤز سیاسی گۇروشلرینی یایماغا و اونلار ایله دوستلوق باغلاری قورماغا چالیشدی. اورادان

مصره گئندی. او مصره گئندیکدن سونرا، اورادا یمنلی هم یئرلیسی اولان الغافی نین یانینا گئندی. اورادا غافی و خالد بن ملجم آدلی شخصلر ایله دانیشاراق اولاری دا عثمانی خلافتدن گۆتورمک اوچون جسارتلندیردی. اوسته لیک اولاری اسلامیتده باشچیلیق و رهبرلیک باخیمیندان وراثت و وصیت اینانجینا دا دعوت ائتدی. عبدالله بن سبأنین او شخصلره خطاب ائتدیگینه گۆره، کئچمیش نبیلر، اۆزلریندن سونرا کیملرین ایش باشینا گلدیگینی وصیت ائدریلر. بو اساسدا او آرتیردی و دئدی:

" - محمد ده پیغمبر اولاراق مطلقا علی بن ابیطالبی اۆز یئرینه وصیت ائتمه سی لازیم. او دا اوغوللاری حسنی و حسینی وصیت ائتمه سی لازیم. عثمان ایسه ایشیمیزه یاراماز، گرک اونو خلیفه لیکدن دوشورک و علی نی اونون یئرینه خلیفه قویاق. علی رسول الله-ین عمی اوغلو سودور. رسول اونو وصیت ائتمیشدیر"⁸.

اوستکی قرائت و آنلایش، بوگونکو شیعه نین عقیده سی نین تمل و اساسی ساییلار. اوسته کی تصویرلرده اولان یاشیل گئیملر ده دقت چکیچی ساییلار.

سیف بن عمرین آنلاتدیغینا گۆره اسلامیتده شیعه و علینی قاپارتماق آنلایشی عثمان قتل اولونمادان قاباق اورتایا چیخدی. بو آنلایشین دوشونجه باخیمیندان قوروجوسو عبدالله بن سبأ ساییلار. بو گۆروشلر طبری نین تاریخ کتابیندان چیخاریلاراق سیف بن عمر آدینا چاپ اولموش⁹.

اوستکی مطلبین هانکی اۆلچوده یانلیش یوخسا دوغرو اولدوغو اوزره گئنه سیف بن عمر باشقا بیر روایتی عطیه آدلی بیر ذاتدان، او دا یزید الفقعسی آدلی ذاتدان و او دا حضرت علی نین عمی اوغلو سو، عبدالله بن عباسدان نقل ائدر:

[۱۳۳]

حدثنا السري قال حدثنا شعيب قال حدثنا سيف بن عمار بن يزيد الفقعسي^۲
عن ابن عباس قال:

أن عيسى - عليه السلام - دعا بني إسرائيل فأجابته إلى ذلك من شاء الله، فلما رفعه الله عزَّ [٦٢ب] وجلَّ استحلى الناس كلامه وبلغ أصحابه سبع مئة أهل بيت، فقال بولس - وكان يكنى: أبا شاول، وهو الملك يومئذ - :
اقتلوا النصاري، فهربوا، فركب في آثارهم حتى انتهى إلى الدروب فأعجزوه، فقال لهم بولس: إنَّ كلامهم مستحلى وقد دخلوا على عدوكم فلا

8 سيف بن عمر التميمي الضبي الاسدي، الفتنة و وقوع الجمل، چاپا حاضير لاميش: بيروت، چاپ 1391 م، ص. 105.

9 سيف بن عمر التميمي الضبي الاسدي، باخ اورادا.

قیسا ترجمه: " عیسی علیه السلام اسراعیل اوغوللارینی دعوت ائتدی؛ بعضیلری اونا ایمان ائتدی. سونرا پَولوس [Paulus] آدیندا اولان بیر یهودی گلدی، عیسیایا ایمان ائتمیش کیمی گُوروندو. ... [متن داوام ائدر]. پَولوس خریستیانیلیغی پوزدو. [اسلام] اومتی نین ده پَولوسو ابن سبأدیر"¹⁰.

گُوروندوگو کیمی، پَولوس خریستیانیلیقدا دگیشیکلیک ائتدیگی کیمی، عبدالله بن سبأ ده اسلامیتده سنی و شیعه دئییه بیر دگیشیکلیگه یول آچدی مسئله سی اورتایا قویولار. خریستیانیلیق آراشدیرماچیلاری و تحقیقاتچیلاری نین گلدیکلری قناعتیه اساسا، پَولوس خریستیانیلیق و مسیحیت گُروشلری نین

بلادکم وما لنا في الدنيا من حاجة؛ إنما نلزم الكهاف ورؤوس الجبال والصوامع نسيح في البلاد، فخلوا عنهم وتألّفوا بهم البقية، فاتخذوا الصوامع والكهاف وساحوا واضطّروا إلى البدعة، فهو قوله تعالى: ﴿ورهبانية ابتدعوها ما أحببناهم لمليهم إلا ابتغاء رخوان الله فما رعبوا حق ربائهم﴾^۱ يعني: التوحيد، فاختلّفوا فيه وهم أيضاً إلا فرقة منهم ﴿فأيدنا الذين آمنوا﴾ منهم وهم ﴿على محذوهم﴾ منهم من فرقة المؤمن وغيرهم ﴿فأصبحوا ظاهرين﴾^۲ بالحجة وخروج محمد [٦٤ب] صلى الله عليه وسلم. وكان مهرب المؤمنین منهم إلى جزيرة العرب، فأدرك النبي منهم ثلاثون راهباً آمنوا به^۳، ومثله في هذه الأمة مثل ابن سبأ.

یاریسینی اؤزوندن عیسی مسیح آئینی دئییه یازمیش. ایسلامیت ده بعضی عنادچیلار قرانین تحریف اولونماسی یوخسا بعضی بؤلوملری نین یوخ ائدیلمه سی ادعاسینی اورتایا آتماقلا مختلف اسلام فرقه لری نین

یارانماسینا باعث اولموشلار. بو گلیشمکلی نظره آلساق ایسلام دونیاسیندا شیعه و سنی دئییه اسلام خلیفه لرینی لعنتلمک و اسلام توپلوملاری آراسیندا شیعه لیک و سنیلک دئییه دوشمنلیک یاراتماق نیفرت توخومو سپمک اؤزو ده اخلاقسیزلیق ساییلار. دئمک، تاریخی واقعه لر تاریخده قالمیش. انسانلار اینانیدقلاری کیمی، الله ایله اؤز آرالاریندا صادق اولمالی و بیر مؤمین اولاراق باشقا انسانلارا دینچیلیک آدینا بادالاق آتماقدان اوزاق دورمالیدیرلار.

شیعه حضرت حسنی ارث دئییه امام قلمه آلارکن سنی کسیم ده معاویه-دن سونرا یزیدی ارثی خلیفه تانیماقلا اسلامیتده مشورت اساسیندا اصلح بیر شخصی سئچمک و تعیین ائتمک آنلایشی یئرینه شاهلیق سیستمی آنلایشی و مفکوره سی اسلام امتی اوچون بیر بدعت کیمی اورتایا چیخدی. بئله لیکله زامان آخاریندا شاهلار دا ظل الله قلمه آیینماغا باشلادیلار. دئمک، شیعه لیکده اولان اماملیق ارثی مودئلینه قوشا (موازی) اولاراق سنیلکده ده خلیفه لیک ارثی؛- هر ایکسی بیر شاهلیق مودئلی کیمی اورتایا چیخیدیلار. بئله لیکله ایسلامیتده امت باشچیلیغی باخیمیندان بیر تاریخ سورجی (پروسه سی) یاشاندی. سنی کسیم قدرته اولارکن بو آنلایشی عملده حیاتا

كئچيرركن، شيعه كسىمى محفلر حاليندا، بو آنلايشى اۆز آرالاريندا ياشانماغا و اونو بير امامچى شيعه آنلايشى بيجىمى و شكيلينده گونوموزه چاتديرديلار.

دئمك، او زامانكى آرا قارشىيqliق و سياسى دارتيشمالار اساسيندا شيعه بير نظريه اولاراق دوغولدو. سونرا فقه آنلايشى نين اورتايا چيخماسى ايله شيعه گونو گوندن مستقي قرائته ماليك اولماغا باشلادى. حضرت على اسلام تاريخينده دوردونجو خليفه اولماسينا باخمايaraq عثمانين انتقامى، قاتيللردن آينماليدير تكليفينى معاويه، حضرت على خلافتى قارشىيسيندا قوياركن، سياسى شرطلر بو ايستگى حضرت على اوچون ايمكانسىز اتديگى اوچون، حضرت على چيخيلماز بير وضعيتده يئر آلدى. بئله ليكله اسلام امتى بيريرلرى ايله قارشى قارشىيا قالاراق مسلمانلارين قانلارى نين آخيديلماسينا يول آچيلدى. بيرينجى دوشمنليك بصره شهرينده حضرت على صفرينده اولان "السبئيون" قوروھلاشماسى نين عايشه، طلحه و زبير اوردوسونا حمله ائتمه سى ايله باشلادى. بو ايكي اوردو عثمان قاتيللرينى اۆلدورمك اوچون بصره شهرينه گنتميشدلر. آنجاق "السبئيون" طرفدارلارى نين بو ايكي اوردونو بيريرلرى نين جانلارينا سالماقلارى اسلاميت دونياسينا ساغالماز بير ضربه ووردو. بو ساواشدا عايشه اسير دوشمك ايله بو ساواش داھا دا دؤنولمز بير آشامايا و مقاما يوكسلدى. نتيجه اعتبارى ايله شام ولايتينده والى اولان معاويه اؤزونو رسما خليفه تانيتدى و حضرت على نين خليفه ليگى ايله دوشمنليك اتدى. صفين ساواشيندا ايكي اسلام اوردو بيرليكلرى (على و معاويه قوشونلارى)، بيريرلرى نين قانلاريني آخيتديقدان سونرا، الأشعث بن قيس الكندى يمنلى، حضرت على طرفيندن حكمت مسئله سيني ايكي قارشى طرفى بير آنلاشماغا وارماقلارى اوچون، اورتايا قويدو. حكمت مسئله سى نين باشاريقسىز اولماسى ايله ده ناراضى خواريج آدلان قوروپ و بؤلوك طرفيندن حضرت على نين شهيد اولاجاغى داھا دا ياخينلاشدى. حضرت على كوفه-ده دونياسيني دگيشديكدن سونرا، اوغلو حضرت حسن نظامى بيرليكلرى ايله مدينه شهرينه گئرى قايتدى. حضرت حسن مدينه شهرينده قوشونلارى آراسيندا دوزنسيزليك و دله دوزلوغا تانيق و شاهيد اولدوغو اوچون، معاويه ايله حاكيتچيلىك باخيميندان آنلاشاراق مدينه شهرينده دينچ ياشاماق قرارى آلدى. معاويه خلافتى نين سونوندا اؤز يئرینه اوغلو، ابو خالد بن يزید خليفه ائتمه سى بو مسئله عربستاندا چوخلو مخالفت ايله اوزلشدى. يزید خليفه اولدوقدان سونرا، عبدالله بن الزبير و حضرت حسين بو مسئله ايله مخالفت انده رك مكه شهرينه قاچديلار. آنجاق مكه شهرينده ده اونلارا سيغيناچاق ايمكانى تانينمادی. بئله ليك ايله كوفه شهرينده پيغمبرين صحابه لریندن اولموش سليمان بن صرد كيمى شخصلرين دعوتى اوزره حضرت حسين مكه شهريندن تلم تله سيك كوفه شهرينه گنتمگه و كوفه شهرينده يزید عليھينه قيامى باشچيلىق ائتمك قرارى آلدى. حضرت حسين نين ايسه بو تصميمى نين نتيجه سى كربلا اولايى و واقعه سى ايله نتيجه لندی.

بو باشاريقسىزليقلارا باخمايaraq زامان آخاريندا شيعه سياستچيلر ايسه، بير سياست اولاراق عليدن اؤنجه-كى خليفه لرى، ابوبكرى، عؤمرى و عثمانى

غاصب قلمه آماقلا مسلمانلار آراسیندا بیر دینی مناقشه آنلایشی اورتایا قویدولار. بئله لیکله حضرت محمدین بیرینجی نائبی علیدیر؛ بو مسئله نی پیغمبر خم غدیر واقعه سینده ایفاده ائتمیش دئی، شیعه سیاسی کسیمی نائبلیک مسئله سینی اسلامدا اورتایا آتماقلا ایسلامیتی قرائت اولاراق ایکی بۆلدو. دئمک، مسئله سیاسی حاکمیت چکیشمه سی و حاکمیت ائتمک آنلایشیندان اینانچ و عقیده سطحینه کئچمیش اولدو. خم غدیر وقایع سی ایسه، حضرت علی ایله اوردو باشچیلاری آراسیندا باش وئرمیش بیر یانلیش آنلاشمانی (سوء تفاهمی) آرادان قالدیرماق و حضرت محمد طرفیندن علی نین کۆنلونی آماق مقصدینه خدمت ائدیردی. او دا تاریخی قاینقلارا گۆره آشاغیداکی اساسدا باش وئردی و حیانا کئچدی:

حضرت محمد مدینه شهریندن مکه-یه سون حج زیارتینه گئدرکن، حضرت علی

غدیر خم

ده یمندن بیر قوشون ایله مکه زیارتی اوچون یولا چیخدی. حضرت علی اوردو باش-چیلارینا تاپشیریق وئره رک، مکه یه تئز یئتیشسین دئییه زواردان ایریلیب و اؤزونو داها تئز مکه یه یئتیرمگه چالیش-دی. قوشون اهلی مکه یه چاتدیقدان سونرا، حضرت علی، قوشون باشچیلاری نین، اونون بویوروغوندا

تمرد ائتدیکلرینی ائشیتدی. بئله لیکله علی ایله اونلارین آرالاریندا بیر اینجیکلیک اولدو. حضرت محمد چوخ مودروکلوکله بو مسئله نی مکه-ده مسکوت قویدو و مسئله نین حلینی حج زیارتیندن سونرایا ساخلادی. حج زیارتی قورتاردیقدان سونرا، یولدا خم غدیر سویونون قیراغیندا زوار و قوشون دینج آلارکن، بیر داها حضرت محمد حضرت علی نین کۆنلونی آماق و امیرلر آراسیندا اولان آنلاشمازلیغی گئدرمک و حضرت علی نین مسئله یه یاناشدیغی نین دوغرو و دوزگون اولدوغونو وورقولاماق اوچون، "من کنت مولا فها علی مولا" ایفاده سینی مطرح ائتدی. بئله لیکله ده بو اینجیکلیک مکه زیارتینه گلن زوارلار واسیطه سی اسلام دونیاسینا داشینمادان و یایلمادان دینج بیر بیچیمده و شکیلده آرادان قالدیریلدی. دئمک، بورادا هئچ بیر نائبلیک و رهبرلیک مسئله سی سؤز قونوسو اولمادی. او اساسدا دا محمد پیغمبر دونیاسینی

دگیشدیکدن سونرا، ایلک اولاراق ابوبکر، سونرا عۆمر، عثمان ... خلیفه اولدولار.
مولا کلمه سی ایسه کلاسیک عربجه "دوست، آقا و یولداش" آنلام و
معنالارینی ایفاده ائدر.

عثمان دؤنمینده سیاسی گۆج چکیشمه سی و گۆتوروشمکلر

السبنيون	أنصار علي	1 أنصار عثمان
١- عبد الله بن سبأ	١- علي بن أبي طالب	١- سعد بن أبي وقاص
٢- الغافقي بن حرب	٢- عقيل بن أبي طالب	٢- الزبير بن العوام
٣- خالد بن ملجم	٣- عبد الله بن عباس	٣- طلحة بن عبيد الله
٤- مالك الأشتر	٤- قثم بن العباس	٤- عبد الله بن عمر بن الخطاب
٥- محمد بن أبي بكر	٥- عبيد الله بن العباس	٥- أبو هريرة
	٦- الأشعث بن قيس	٦- حسان بن ثابت
	٧- عثمان بن حنيف	٧- محمد بن مسلمة
		٨- زيد بن ثابت
		٩- أمهات المؤمنين
		١٠- أسامة بن زيد
		١١- المغيرة بن شعبه
		١٢- أبو موسى الأشعري
		١٣- معاوية بن أبي سفيان
		١٤- عبد الله بن أبي السرح
		١٥- عبد الله بن عامر
		١٦- عمرو بن العاص

اوسته گۆرونوگو کیمی، عبدالله بن سبأ بیر سیاستچی اولراق علی یانچیسى و طرفدارى گۆرونمه سینّه باخمایاراق اۆزونه مستقیل بیر محفل و حرکت اولوشدورماغا باشارمیشدی. عبدالله بن سبأ بئله بیر مرکب سیاست یئریتمک نتیجه سینده عثمانی گۆج قوللانماق واسیطه سی ایله آرادان گۆتورمک اوچون ایستر علی و ایسترسه ده عثمان طرفدارلاری نین ساده انسانلارینی دا اؤز سیاستینه تابع و وسیله ائتمیش مقامدا یئر آیردی.

عثمانی خلافتدن دوشورمک و اسلام تاریخینده آرا قاریشیقلیغا یول آچماق

اوسته ایشاره اولدوغو کیمی، عبدالله بن سبأ دولاشدیغی جغرافی مکانلاردا اؤز گۆروشلرینی یایماقلا مختلف سببلر اساسیندا عثمان خلیفه لیگی ایله مخالفت ائدن بۆلوکلرین و دسته لرین باشچیلارینی عثمان مخالیفی دئیّه تخمیناً 6000 نفری تشکیلاتلاندیرماغا و اونلاری حج زامانیندا دقت چکممک اوچون مکه حج مراسیمینه و اورادان مدینه شهرینه گئتمکلی و عثمانی اۆلدورمکلی اوچون تدبیر تۆکمگه چالیشدی. مدینه شهرینه عثمانی اۆلدورمک اوچون گلنلرین ایچینده سونراکی علی نین قاتیلی اولان ابن ملجم مورادی نین ده اولدوغو ادعا اولونار. اونلارین ایچینده آشاغیداکی دسته باشچیلاری وار ایمیش:

- الغافقی بن حرب العکی- قائد الانقلاب و علی زامانی خوارجلردن بیرى اولدو.

- الاشترا النخعي صفين ساواشيندا على طرفينده اوردو باشچيسى و ساواشى دوردور دئيه علينى آتيشكسه زورلايان بير يمنلى.
- حكمت مسئلة سيني مطرح ائدن الأشعث بن قيس الكندي يمنلى.
- حضرت علينى اۆلدورن بن معلجمر مرادى يمنلى مرادى قبيله سيندن.
- حكمت مسئلة سينده على نين تمثيلچيسى، أبو موسى الأشعرى، يمنلى. ابو موسى اشعرى ايلك اولاراق حضرت علينى خليفه تانيمادى. آجاق سونرا گۆره گيميز دك بللى اولماميش بير اساسدا او حكمت مسئلة سينده حضرت على ذاتا اۆز اوردو باشچيلارى طرفيندن تحمیل اولدو.
- بۆلگه-ده عثمان عليهنه گليشمكده اولان اولايلىرى و اتفاقلارى مصر واليسى، خليفه عثماننا خطريخبر وئردىگينه باخمایاراق عثمان دئميش: باريشچيل اولدوقدا، اوللارى اۆلدورمگين. متنين داواميندا دا گۆره جگيميز دك عثمانين مخاليفلرى مصر واليسى اولان عبدالله بن ابى سرحى حاكميتدن اوزاقلاشديردىلار. مدينه شهرينده ايسه عبدالله بن سبأ ايدئولوژى آلتينا كئچميش انسانلار عثمانين ائوينى محاصره ائتديلر. اوزون محاصره-دن سونرا، عثمانى اۆلدورمكله اونون شام ولايتيندن و كلب قبيله سيندن اولان خانيمى، نائيله، عثمانى قوروركن اونو دا خنجر ايله يارالاديلار و اونا چوخلو پيس يامان ياووز ائتديلر¹¹. بو مسئلة نى شامليلار ناموس مسئلة سى دئيه اۆزلىنه سيغديرابيلمى و ناموسلارينا هجوم اولموش قلمه آلديلار. شامليلارين گۆزونده بو اتفاق اوزره حئساب سورماماق و فقط سوسماق و ساكيت قالماق ديوسلوق اولاردى.

عثمان اۆلدورولدوكدن سونراكى گليشمكلر

- عثمان اۆلدورولدوكدن سونرا، اسلام امتى بير گۆزلىلمز اتفاق ايله اوز اوزه قالدى. او دا خلافتى وارثلىك حالينا گتيرمك اولاجاق ايدى. عثمانين اۆلوموندن سونرا، بير خليفه سئچيلمه ليدى. بو آرادا مدينه شهرينده خليفه اولايلىمك اوچون دؤرت بؤيوك صحابه وار ايدى:
- على 53 ياشيندا (عشيره مبشره)؛
- زبير بن عوام (حضرت على نين خالا اوغلو، عشيره مبشره)؛
- سعد بن وقاص (عشيره مبشره، پيغمبرين دايبسى)؛

11 معاويه نين پائينداكى اولدوقچا گوجلۇ بير قبيله ايدى. معاويه ده بو قبيله-دن اتولى ايدى.

- طلحه بن عبیدالله (عشیره مبشره، پیغمبر قاتیلدیغی بوتون ساواشلارا قاتیلدی).

بئله لیکله آرا قاریشمادان خلیفه سئچمک زوروندا قالدیلا. او بیرری اوچ صحابه نی قانع ائتمکله علینی خلیفه سئچدیلر. علینی خلیفه سئچدیکلرینه باخمایاراق، سونرا علی نین نظامی گوجو اولمادیغی اورتایا چیخاجاقدیر. مسلمانلار

آرالاریندا بیر ۳۰۴۱/۱ حدیثی جعفر بن عبد الله المحمدي، قال : حدثنا عمرو بن حماد وعلى ابن حسين، قالوا : حدثنا حسين بن عيسى، عن أبيه، عن أبي ميمونة، عن أبي بشير العبادي، قال : نزل عنان رضى الله عنه ثلاثة أيام لا يدفن؛ ثم إن حكيم بن حزام القرشي ثم أحد بني أسد بن عبد العزى، وجبير بن مطعم بن عدى بن نوفل بن عبد مناف، كلما علياً في دفته، وطلبوا إليه أن يأذن لأهله في ذلك، ففعل، وأذن لم علي، فلما سمع بذلك قعدوا له في الطريق بالحجارة، وخرج به ناس يسير من أهله، وهم يريدون به حائطاً بالمدينة، يقال له: حش الكوكب^(۱)، كانت اليهود تدفن فيه موتاهم، فلما خرج به على الناس رجموا سريره، وهموا بطرحه، فبلغ ذلك علياً، فأرسل إليهم يعزم عليهم ليكفّن عنه، ففعلوا، فانطلق حتى دفن رضى الله عنه في حش الكوكب؛ فلما ظهر معاوية بن أبي سفيان على الناس أمر بهدم ذلك الحائط حتى أفضى به إلى البقيع؛ فأمر الناس أن يدفنوا موتاهم حول قبره حتى اتصل ذلك بمقابر المسلمين.

آرالاریندا بیر چوخلوق اولاراق عثمانین انتقامی هارادا قالدی دئییه دارتیشماغا باشلا دیلار. حضرت علی عثمانین انتقامینی آلاجاغام دئدی کده عبدالله بن سبا یانچیلاری: - کیمدن انتقام آلاجا قسان دئییه خورتدماغا باشلا- دیلار و دئدی لر: - "بیز قیلیجلامیزلا بوردا ییق".

دئمک، حاکیمیت دگیشیکلیگی دئییه بیر کودتا حیاتا کئچمیشدی. بو کودتادان کیمین نئجه باشاریلی چیخماسی موضوع اولمالیدیر دئسک، هئچ ده یانیلما ریق.

بئله لیکله عثمانی دفن ائتمک اوچون فرصت قراری آلیندی. عثمانین جنازه سی ایسه عربستان کیمی، جغرافی باخیمدان ایسی بیر یئرده دفن اولماق اوچون، اوچ گون ساخلانیدی.

حضرت علی خلیفه سئچیلمه سینه باخمایاراق، عثمانین انوی محاصیره-ده اولارکن نظامی شرطلر علی نین ائتشیگه چیخماسینا بيله اجازه وئرمدی. باشقا یاندان علی خلیفه اولدوقدان سونرا، عثمانین دفن اولونماسی اوچون، علینی نظامیلره وساطتچی ائتدیلر. بئله لیکله علی عثمانین دفن اولماسی اوچون ایذین آلماسینا باخمایاراق، بیر خلیفه اولاراق دا عثمانین جسدینه ناماز قیلماغا و عثمانین دفن ائتمک تئورنی و مراسیمینه قاتیلماسینا دا اجازه وئریلمدی. آنجا ق جنازه نی "حش الکوکب" دئدی کله یهودی قبرلیگینه (قبرستانلیغینه) گؤممگه (دفن ائتمگه) اجازه وئردیلر.

وحدثنی جعفر، قال : حدثنا عمرو وعلی قالوا : حدثنا حُسَین (۲)، عن أبيه، عن المحالد بن سعيد الممدانی، عن يسار بن أبي كَرب، عن أبيه . — وكان أبو كَرب عاملاً على بيت مال عثمان — قال : دفن عثمان رضي الله عنه بين المغرب والعَتَمَة ؛ ولم يشهد جنازته إلا مروان بن الحكم وثلاثة من موالیه وابنته الخامسة، فَنَاحَتْ ابنته ورفعت صوتها تنديه، وأخذ الناس الحجارة وقالوا: نعتل نعتل! وكادت ترجم؛ فقالوا : الحائط الحائط؛ فدفن في حائط خارجاً . ۳۰۴۷/۱

دئمک، حضرت
علی مخالیفلره
دانیشماقلا،
یالنیز جنازه نی
یهودیلرین حش
الکوکب
قبرلیگینده دفن

ائتمگه اجازه وئریلدی. معاویه قدرتی اله آلدیقدا سونرا، یهودیلرین قبرلیک دیوارینی بیخماق و مسلمانلاری عثمانین قبری نین اطرافیندا دفن ائتمک ايله عثمانین قبری ده مسلمان قبرلیگینه قوشولدو. عثمان مسلمانلارین خلیفه سی اولدوغونا باخمایارق، کودتاچیلار مئیدانلاردا حاکیم اولدوغو اوچون، اونون جنازه سی آخشام گنجه وافتی آلاقلارنلیقدا بنش نفرین چیگیئلرینده اجتماعیتدن گیزلی شرطلر آلتیندا، یهودیلر قبرلیگینه داشیندی. عثمانین دفینه عمی اوغلو سو، مروان بن حکیم، اوچ نفر عثمانین دوستو و بیر ده عثمانین قیزی قاتیلدیلر. بوگونکو ایراندا جمهوری ایسلامی آدی آلتیندا فارس تئوکراتیک نظامی نین مسلمان مخالیفلرینی دفن ائتمک تۆرنی و مراسیمی نی نظره آلدیقدا، عثمانین دفنی ايله بونلارین دفن اولماقلاری نین عجیب بنزرلیکلی وار. او دا حؤکومتین سیاستچیلر الینده دئییل، نظامی گوجلرین الینده اولماسی و نظامیلرین قانون تانیمازلیغی و فاناتیک قورویلاشمالارین آرا

قاریشیق

سالدیقلاری

مسئله سی
ساییلار.

عثمان

اۆلدورولدوکن

سونرا، اونون

قاتیللری مدینه-

دن اوزاقلاشماغا و

اوزاقداکى

مختلیف شهرلره و

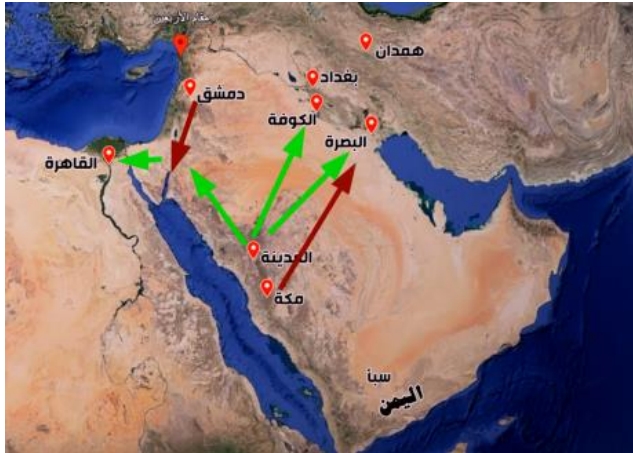
بۆلگه لره گئتمگه

چالیشدیلار.

مصره قاچماق اوزره اولان قاتیللرین قارشیسینی شامدا والی اولان معاویه

کسمگه و اونلاری
مجازات ائتمگه
چالیشارکن بیر جوخ
مخالیفلر ایسه بصره و
کوفه شهرلرینه
قاچماغا چالیشدیلار.

بصره شهرینه
قاچانلاری یاخالاماق
اوچون مکه شهریندن
بیر اوردو یولاچیدی.
بو اوردودا عایشه،
طلحه بن عبیدالله و
زبیر بن عوام دا واردی.

عایشه نین مدینه شهرینه دئییل، بصره شهرینه دوغرو اوردو چیخارماسی،
ایستر حضرت علی باخیمیندان، ایسترسه ده عایشه باخیمیندان دقت چکیچی
بیر فاکت ساییلار. دئمک، عایشه بیر یاندان عثمانین اؤلدورولمه سینده علی
نی مقصر گؤرمزکن، باشقا یاندان دا تاج و تخت سوراغیندا و آردینجا اولمادیغینی
اورتایا قویار.

علی خلیفه اولماسینا باخمایاراق، حاکیمیت چئوریلیشی اولدوغو اوچون، دولت
ایشلرینده اؤز باشینالیق دا حؤکوم سورمک اوزره ایدی. حضرت علی مدینه-دن
بصره یه دوغرو عثمان قاتیللرینی جزالاندیرماق اوچون اوردو ایله چیخماق
ایستدی.

مدینه خالقى علی
نین اوردو ایله
گئتمه سینه
مخالیف اولدوغو
اوچون، علی اوغلو
حضرت حسنی
کوفه شهرینه
گؤندردی. او زامان
کوفه شهری
کودتاچیلارین قلعه
سی ساییلیرمیش.

ابو موسی اشعری، علی نین اوردوسونا قاتیلمایین دئدی و خالقا علی خلیفه
لیگینه بیعت ائتمگین دئدی. سونرا حضرت علی مدینه-ده اشقیا باشچیلاریندان

اولان مالیک اشتیری کوفه شهرینه گۆندردی¹². مالیک اشتیرین کوفه-ده بۆیوک بیر قبیله سی وار ایدی. او قبیله، ابوموسی اشعیرینی کوفه شهریندن قاواراق کوفه شهری نین اداره چیلیگینی اله کئچیردی. عثمانین انتقامینی آلاق لازیم دئییه حضرت علی یه بیعت ائتمدیکلری باخیمیندان، ابو موسی اشعری ایله معاویه آراسیندا هئچ بیر فرق یوخ ایدی. یالنیز ابو موسی اشعری نین الینده حضرت علی ذاتا قارشین قویماق و مخالفت ائتمک اوچون، نظامی بیر گوج اولمازکن، معاویه شامدا والی ایدی و اولدوقجا بۆیوک نظامی گوجه مالیک ایدی. مالیک اشتیر کوفه-ده نظامی گوج اولوشدورارکن، حضرت علی مدینه شهریندن کوفه شهرینه گئتدی. اورادان اوردو ایله بیرلیکده بصره شهرینی آماغا یۆنلدیلر. ایستر علی نین و ایسترسه ده عایشه نین هدفی عثمانین قاتیللارینی جزالاندیرماق اولارکن، حضرت علی ایله ائتلاف ائتمیش اوردو بیرلیکلری آراسیندا اولان "السبئیون" (عبدالله سبأ طرفدارلاری)، عایشه نین اوردو بیرلیکلرینه هوجوم ائتمکله اورتام داها دا قاریشیدی. بئله لیکله علی اوردوسو ایله عایشه اوردو بیرلیکلری قارشى قارشىیا قالدیلار. بو قارشى دورماقدا هر ایکی طرفدن چوخلو انسان جان وئردیکدن سونرا، عایشه اسیر دوشدو. عایشه ده وه اوستونده ساواشدیغی اوچون، بو ساواش جمل ساواشی آدلاندى. حضرت علی اؤز صغیرینده اولان "السبئیون" آدلانان فرقه طرفدارلارینی کنترول ائده بیلمدیگی اوچون، بصره قبیله لری انسانلاریمیز اۆلدو و قیریلدی دئییه، سیاسی باخیمدان دا حضرت علی ذاتا دوشمن کسیدیلر. بئله لیکله گلجکده علی نین شهید اولماسینا سیاسی باخیمدان دا شرایط یاراندى. مالیک اشتیرین مدینه-دن کوفه شهرینه گئدیپ اورادا اوردو بیریکدیرمک نیتی، اصلینده نظامی قدرتی اؤز الینده ساخلاماغا و عثمان طرفدارلاری ساییلان عایشه، طلحه و زبیر ایله حنسابلشماغا خدمت ائدردی. اوندان یانا دا حضرت علی اوردونو کنترول ائده بیلمدی دئییه بو مسئله او زامان سیاسی داییره لرده حاللانماغا باشلاندى. حضرت علی سیاسی باخیمدان گوجلنمک یئرینه تجریده اوغرامیش بیر موقعیتده یئر آلدی.

جمل ساواشیندا عایشه اسیر دوشدو، عایشه غنیمت گۆتورولورکن، پیغمبرین خانیمی ایدی، پیغمبرین خانیمینا قارشین بئلنچی بیر حرکت اولماز، قرآن بونا ایذین وئرمیر دئییه حضرت علی بو عمل ایله مخالفت ائتدی. شخصیتلی آدمیلاردان بیرى ساییلان عبدالقیس دئییر: "عبدالله بن سبأ منه باخدی، علینی و اونون کئچمیشینی دانماغا چالیشارکن آیاغا قالخدی، علی نه بیچیم آدمیدیر دئییه چیمخیردی و ناراحت اولدو..."¹³.

12 بئلنچی بیر دورومدا و شرایطده خلیفه عثمان قارشین علی یانچیلاری ایله عبدالله بن سبأ یانچیلاری نین ائتلاف ائندیکلری ایذلنیمی و یانسیماسی دا آنلاشیلیر. ترس دورومدا، بؤیله بیر شرایطده نه حضرت علی مالیک اشتیره اطمینان ائدر، نه ده مالیک اشتیر حضرت علی نین یالنیز رجاء سی اساسیندا کوفه شهرینه گنده رک قبیله سی ایله بیرلیکده ابوموسی اشعیرینی والیکدن اوزاقلاداردی. آنچاق سونرا مالیک اشتیرین بو ایسه کۆنوللو اولماسی اوردو کنترولونو اله آماغا دوشوندوگو ایله ایضاح ائدلملیدیر.

13 ابوالقاسم علی بن حسن بن هبه الله شافعی، تاریخ مدینه دمشق -حماها الله- و ذکر فضلها، و تسمیه من حلّها من الامائل، او اجاز بنواحيها من واردیها و أهلها

صفین ساواشیندا ساواشین دورماسینی ایستگن حضرت علی اوردوسو ایدی. شیعه تاریخچیسى ابو مخنف آدلى نین باباسى حضرت علی نین اوردوسوندایدی. ابو مخنف طبری تاریخ کناییندا آنلاتدیغینا گؤره، آذربایجان والیسی اشعث بن قیس دئدی:

قال أبو مخنف ؛ عن عبد الرحمن بن جندب ، عن أبيه : إنَّ الأشعث قال : وهل نحن إلا في حكم الأشر ! قال عليّ : وما حكمه ؟ قال : حكمه أن يضرب بعضنا بعضاً بالسيف حتى يكون ما أردت وما أراد ؛ قال : فقد أبستم إلا أبا موسى ! قالوا : نعم ؛ قال : فاصنعوا ما أردتم ؛ فبعثوا إليه

"گلین باریشاق، عبدالله سبائین و مالیک اشترین ایستگی اساسیندا مسلمان قانی تۆکولور".

اشعث بن قیس، حضرت علی ذاتا بیعت ائدن تک اوردو باشچیسى و یمن قبیله لریندن ایدی. اونون امرینده اون ایکى مین نفر وار ایدی. "حضرت علی سوروشدو: - ساواشی نه اوچون دوردورمالیق؟

"اشعث بن قیس دئدی: بیز بورادا ساده جه مالک اشترین حؤکموه تابع توتولموشوق. ساده جه اونون دوشوندوکلری اساسیندا ساواشیریق. حضرت علی سوروشدو: اشترین دوشوندوگو نقشه نه ایمیش؟

اشعث بن قیس جاواب وئردی: اونون نقشه سی، مسلمانی، مسلمانا قیردیرماقدیر. هم ده بو ایستگی سنین ایستگین کیمی گؤسترمگی منظور اندر"¹⁴.

سونرا حضرت علی قوشون باشچیلارینا دئدی: "حکمیت مسئله سینده سیز أبا موسی اشعری-دن باشقا بیرسینی قبول ائتمدینیز و منیم تکلیفیمی رد ائتمدینیز. دئدیلر: بلی؛ چونکو ابو موسی حاقلى ایمیش. او بیزه ساواش باشلامدان دئدی: حضرت علی ذاتا بیعت ائتمگینیز؛ اونون اوچون ساواشمایینیز. اوردو قوروب ساواشاجاقسانیزسا، عثمانین قاتیللرینی اؤلدورمک اوچون ساواشین. بوندان باشقا هئچ بیر ساواشا قاتیلمایین؛ دئمیشدی"¹⁵.

اشعث بن قیس آنلایشینا گؤره، بو ساواش مالیک اشترین اوردودا حؤکمرانلیغینا خدمت ائدیردی.

حضرت علی نین کوفه-دن یولا چیخاردیغی و آذربایجاندا اونا قاتیلان اوردو بیرلیکلری اوچ مختلف و ضدیتلی گوجلردن اولوشموش بیر ائتلاف ساییلاردی.

14 محمد ابولفضل ابراهیم، تاریخ طبری، الجزء خامس، ص. 3334/1.

15 محمد ابولفضل ابراهیم، تاریخ طبری، الجزء خامس، صص. 3334-3335.

- (1) آذربایجاندا ایسلام اوردوسو باشچیسی اشعث بن قیس، جمل ساواشیندان سونرا معاویه نی دستکلدی.
 - (2) چته باشچیسی مالیک اشتر؛ عثمانین قاتیللرینه دسته باشی اولموش و سونرا عایشه، طلحه و زبیر ایله حئسابلاشماغا چالیشمیش.
 - (3) السبئیون (سبأیلر). بو بؤلوک و قوروه قرآن تحریف اولموشدور دئییه مسلمانلار آراسیندا اختلاف سالماغا چالیشدی.
- مسئله بئله اولدوقدا، ابو موسی اشعرینی حکم تعیین ائتمک متنی ایله تانیش اولماق هئچ ده پیس اولماز:

الشَّامُ : فَإِنَّا قَدْ اخْتَرْنَا عَمْرَوَ بْنَ الْعَاصِ ؛ فَقَالَ الْأَشْعَثُ وَأُولَئِكَ الَّذِينَ صَارُوا خَوَارِجَ بَعْدَ : فَإِنَّا قَدْ رَضِينَا بِأَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ ، قَالَ عَلِيٌّ : فَإِنَّكُمْ قَدْ عَصَيْتُمُونِي فِي أَوَّلِ الْأَمْرِ ، فَلَا تَعْصُونِي الْآنَ ، إِنِّي لَا أَرَى أَنَّ أَوَّلِيَّ أَبَا مُوسَى . فَقَالَ الْأَشْعَثُ وَزَيْدُ بْنُ حُصَيْنٍ الطَّائِيُّ وَمَسْعَرُ بْنُ فَدَكٍ : لَا نَرْضَى إِلَّا بِهِ ،

تعیین أبو موسی الأشعری بالقوة

ترجمه: "شاملیلار حکمیمیز عمرو بن العاصیر دئییب اونو گؤندرديلر. حضرت علی نین بؤیوک اوردو باشچیلاریندان اولان الاشعث بن قیس- یانلاریندا خوارجلر ده وار ایدی و آیریلمامیشلاردی- دئدی: بیز ده ابو موسی اشعرینی ایستریک. حضرت علی اعتراض ائتدی و دئدی: سیز منه ایلک باشدا عصیان ائتمیشدینیز. عصیان ائتمه نیز فقط ایندی دئییل، باخنینیز! اوردودا اطاعت یوخدور. حضرت علی دئدی: من وکیل اولاراق ابو موسی اشعرینی ایستمیرم. الاشعث و زید بن حصین الطائی و مسعر بن فدکی دئدیلر: بیز ده اوندان باشقاسینی قبول ائتمه ریک".

بو اوستکی فاکتلار شیعه فقه کسیمینی بؤیوک بیر سورقو و سوال ایله قارشى قارشیا قویماقدادیر.

بیلیندیگی کیمی، شیعه دین حوزه لرینده ابو موسی اشعری نین عوام و ساده لوح بیر شخص اولدوغونو و عمرو بن العاص آدلی ذاتین ایسه تولکو صفت و شاید بیر شخص اولدوغونو ادعا ائدرلر. شیعه فقه حوزه لری نین توخودوغو داستانلارا اساسا، جماعات بیر مسجدده توپلانا. ابو موسی اشعری و عمرو بن العاص دانیشیقلاری نین نتیجه سینی بیر اوزوک ماهیتینده اسلام اومتینه بیلدیرمکه علی نی قدرتدن اوزاقلاداراق معاویه نی خلیفه تعیین ائدرلر. تاریخی متلره اساسا، ابو موسی اشعری ایلک باشندان عثمانین انتقامی قاتیللردن آیینمادان هئچ بیر کسین خلیفه اولدوغونا بیعت ائتمه میشدیر. او اساسدا دا ایستر حکمیت مسئله سینده، ایسترسه ده سونرادان ابو موسی اشعری،

علی نین خلیفه اولماسی ایله مخالفت بیر شخص اولموشدور. آنجاق هانکی مصلحتلر اساسیندا بیر داها علی اوردو صفلرینه قاتیلاراق معاویه علیهینه ساواشدیغی دا ایضاح اولونماز قالار. آنجاق بعضی قاینقلار بو ساواشین چوخ آغیر بیر ساواش اولمایاجاغی و علی طرفی ایسه چوخ راحتلیقلا مخالفلری تمکین ائتدیرمگه باشاراجاغینا اینانیدیقلاری اوچون، عثمانین قاتیللری نین مجازات ائدیلمه سیندن اؤنجه حضرت علی ایله سفر اولماغا قانع اولموشلار، دئییلر.

شیعه درسلیک حوزه لرینده وئرلیمیش درسلر اساسیندا ابو موسی اشعری آلداتیلیمیش بیر شخص قلمه آلماسی نین ترسینه اولاراق ابو موسی اشعری بیلینجلی شکیده عثمانین انتقامینی قاتیللردن آماقدا اصرارلی اولدوغو و داها آرتیق مسلمان قانی تۆکولمه سینه راضی اولمادیغی اوچون، حکمیت مسئله سینده عمرو بن العاص ایله راضیلیغا گله رک علی نی قدرتن اوزاقلتماق و گوجلور دویا مالیک اولان معاویه-یه خلیفه لیگی تسلیم ائتمک ایله داها آرتیق مسلمان قانینین آخیدیلماسی نین قاباغینی آماغا دوشونن سیاستچیلردن بیر اولموشدور.

ساواش اثناسیندا، حضرت علی و اوردو باشچیلاری آراسینداکی قارشى دورمادان اوخویوروق:

فَإِنَّهُ مَا كَانَ يَحْذَرُنَا مِنْهُ وَقَعْنَا فِيهِ ؛ قَالَ عَلِيٌّ : فَإِنَّهُ لَيْسَ لِي بِثَقَّةٍ ، قَدْ فَارَقَنِي ، وَخَذَلَ النَّاسَ عَنِّي ثُمَّ هَرَبَ مِنِّي حَتَّى آمَتُّهُ بَعْدَ أَشْهُرٍ ، وَلَكِنْ هَذَا ابْنُ عَبَّاسٍ نَوَلَّيْهِ ذَلِكَ ، قَالُوا : مَا نَبَأُ بِأَنْتَ كُنْتَ أُمَّ ابْنِ عَبَّاسٍ ! لَا نُرِيدُ إِلَّا رَجُلًا هُوَ مِنْكَ وَمِنْ مَعَاوِيَةَ سَوَاءٌ ، لَيْسَ لِي وَاحِدٌ مِنْكُمْ بِأَدْنَى مِنْهُ إِلَى الْآخِرِ ، فَقَالَ عَلِيٌّ : فَإِنِّي أَجْعَلُ الْأَشْرَ (١) .

ترجمه: "اشعث دئدی: ابو موسی اشعری نین بیزه اخطار وئردیگی بیر وضعیته دوشدوک. او بیزه بوشا اولوب، اولدوره جکسینیز دئدی. بو ساواشا احتیاج یوخدور. حضرت علی دئدی: ابو موسی منه اعتماد ائتمدی کی. او باشندان بری منه بیعت ائتمدی و آیلارجا مندن قاچدی. من اونو نئجه اؤزومه وکیل ائدیم. عمیم اوغلو بن عباسی وکیل ائدیم."

حضرت علی نین مخاليفلری اونلا راضیلاشما یاراق دئدیله:

نولیه ذلک، قالوا : ما نبالی أنت کنت أم ابن عباس! لا نريد إلا رجلاً هو منك ومن معاوية سواء ، ليس إلى واحد منكما بأدنی منه إلى الآخر ، فقال علی : فإني أجعل الأشتر^(۱) .

ترجمه: "دئدیله: سننن ایله ابن عباس آراسیندا هئج بیر فرق یوخدور. او دا سندن. بیز سندن ده، معاویه-دن ده اولمایان، ایکینیزی ائشیت و برابر توتان بیرسینی ایستریک. علی او زامان اشتری گؤندریم دئدی. ...". اوردو باشچیلاری اولماز دئدیله و خلیفه اولما میش بیر نین خلیفه اولماسینی ایستدیله. سونرا اوردو باشچیلاری حضرت علی نی اؤلدورمکله تهدید ائتدیله. چوخ چکیشمکدن سونرا، بو ساواش ایستدیکلری نین ترسینه-دیر دئییه اوردو باشچیلاری صفین ساواشیندا حضرت علی ذاتا، اؤنجه ائتدیکلری بیعتلرینی گئری چکمک ایله نظامی باخیمدان علی نین داها دا ضعیفلنمه سینه یول آچدیله. اشتر حضرت علی نین اوردوسونا قارشین ساواشارکن، اوردوسو طرفیندن حضرت علی-یه خطاب اولدو:

يُفْرَجُ عَنْهُ أَوْ يُسَلَّمُ؟ قَالَ : لَا وَاللَّهِ ، سُبْحَانَ اللَّهِ ! قَالَ : فَإِنَّهُمْ قَدْ قَالُوا : لِيُرْسِلَنِي إِلَى الْأَشْتَرِ فَلْيَأْتِنِيكَ أَوْ لِنَقْتُلَنَّكَ كَمَا قَتَلْنَا ابْنَ عَفَّانٍ . فَأَقْبَلَ حَتَّى انْتَهَى إِلَيْهِمْ فَقَالَ : يَا أَهْلَ الْعِرَاقِ ، يَا أَهْلَ الذَّلِّ وَالْوَهْنِ ، أَحْبَبَ عَلُوْمُ

ترجمه: " یا الاشتره خبر گؤندر، گئری گل سین، یوخسا سنی ده اؤلدوره جه بیک". حضرت علی اونلارا جاوب وئردی: "...آی عراقلیلار، آی ذلت اهلی!".

بورادا حضرت علی، بویوروغونا تابع اولمایانلارا خطاب ائدر: مسلمان ایسن، خلیفه نین دئدیکلرینه قولاق آسماليسان. اونلار ایسه علینی قرآنین دئدیکلرینه خلاف حرکت ائدیر دئییه اونو متهم ائتمگه باشلادیله:

السَّيِّئُ فِي عَصَابِهِ مَعَهُمَا مِنَ الْقُرَاءِ الَّذِينَ صَارُوا خَوَارِجَ بَعْدَ ذَلِكَ : يَا عَلِيُّ ، أَجِبْ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِذْ دُعِيَ إِلَيْهِ ، وَإِلَّا نَدْفَعُكَ بِرُمْتِكَ إِلَى الْقَوْمِ ، أَوْ نَفْعَلُ كَمَا فَعَلْنَا بِابْنِ عَفَّانٍ^(۳) ؛ إِنَّهُ عَلَيْنَا أَنْ نَعْمَلَ بِمَا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ

"آی علی، الله عزّ و جلّ کتابینا دعوت ائدیرسن ایسه، اونا تابع اول. یوخسا سنی ده عثمان بن عفان اؤلدوردوگوموز کیمی اؤلدوره ریک".

اوستکی قارشى دورمانى شيعه ده روايت انتديگى کيمى، نهروان شئىخلرى نين على نين قارشيسيندا دوردوقلارينا اشارت ائدر. صفين ساواشيندان آبرى بير فاکت طبرى تاريخ کتابيندا يازيلميشدير:

سعد بن عبيد بن جراح حرره الناس على الحكومة، وقالوا: ابعث الى الأشتر
فليأتك، قال: فأرسل على الأشتر يزيد بن هاني السبيعي: أن اتنى؛
فأتاه قبله، فقال: قل له ليس هذه الساعة التي ينبغي لك أن تزيلني فيها
عن موقفي، إني قد رجوت أن يفتح لي، فلا تعجلني. فرجع يزيد بن هاني

ترجمه: حضرت على ساواشماقدا اولان اشتره يانما گل دئيه خبر گؤندردى. اشتر ده خبرچى ايله خبر گؤندردى و دئدى: ايندى گله بيلمرم. ساواش حاليندايام. بو توتدوغوم يئرى (بؤلگه نى) بوراخا بيلمرم. منى عجله ائنديرمه سين.¹⁶

نهج البلاغه كتابيندا، يئنميش بيرينجى خطبه-ده على عراغا گئتمه سينه دايرير پشيمان اولدوغو اوزره دئميش، اوخوبوروق:

٧١ - (كتاب التاريخ)

في ذم أهل العراق

وفيهما يوجبهم على ترك القتال والنصر يكاد يتم، ثم تكذيبهم له

أما بعد يا أهل العراق، فإنما أنتم كالمراة الحامل، حملت فلما
أتمت أملت (٦٤٠) ومات قيّمها (٦٤١)، وطال تأيّمها (٦٤٢)، وورثها
أبعدها، أما والله ما أتيتكم اختياراً، ولكن جئت إليكم سوقاً. ولقد
بلغني أنكم تقولون: عليّ يكذب، قاتلكم الله تعالى! فعلى من
أكذب؟ أعلّى الله؟ فأنا أول من آمن به! أم على نبيّه؟ فأنا أول
من صدقه! كلا والله، لكنّها لهجة غيبت عنها، ولم تكونوا من
أهلها. ويلى أمّه (٦٤٣) كيلاً بغير ثمن! لو كان له وعاء. «ولتعلمن
نباّه بعد حين».

"آی عراق اهلی، سیزلر حامیله قادینلار کیمیسینیز. او هئج بیر راحت دورماز و سرعتلی شکایت ائدر، نه دوغار، نه ده باغیرماغی بوراخار. ... والله سیزه اؤزوم اؤزلوگومده (اؤز اختیاریملا) گلمدیم. سیز منی زور ایله بورا گتیردینیز (یعنی: من مدینه شهریندن چیخماق ایستمزدیم. سیز منی زورلادینیز)"¹⁷.

سیف بن عمرین ده یازدیقلاری، نهج البلاغه-ده علی نین عراقلیلار اوزره دئیکلری نظری تأیید ائدر.

هجری قمری تاریخی نین 21-ینجی ایلی دوغولموش، الشعبی، یازدیغی تاریخ مدینه آلدی کتابیندا، عبدالله بن سبأ آلدی نین شایعه چی و قرآن اوزره تحریفات آنلایشی پایان شخصلردن بیر اولدوغو اوزره اوخووروق:

أَخْبَرَنَا أَبُو الْقَاسِمِ بْنُ السَّمَرَقَنْدِيِّ، أَنَا أَبُو الْحُسَيْنِ بْنُ الثَّوْرِ، أَنَا أَبُو طَاهِرِ الْمُخَلَّصِ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيْفٍ، أَنَا السَّرِيُّ بْنُ يَحْيَى، أَنَا شُعَيْبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَنَا سَيْفُ بْنُ عَمْرِو، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمَغِيرَةِ الْعَبْدِيِّ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالَ: لَمَّا رَأَيْتُ⁽³⁾ ابْنَ السُّودَاءِ السَّبْتِيَّ وَمَا يَطْعُنُونَ عَلَيَّ فِي سِيرَتِهِ، قَامَ فَقَالَ: إِذَا كَثُرَ الْخَاطِثُونَ، وَتَمَرَّدَ الْجَائِرُونَ، وَأَرَادُوا إِزَالََةَ الْكِتَابِ عَنْ الذُّنُوبِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَانْتَهَزْتُ⁽⁴⁾ عَنَّا وَالْحَكَمَ الَّذِي قَدْ عُرِفَ فَضْلُهُ وَعِلْمُهُ، فَاغْمَدُ لِسَانَكَ فَلَسْنَا كَمَنْ يَتَرَدَّدُ فِي الضَّلَالِ، فَقَالَ عَلِي: هَذَا الْخَطِيبُ الشَّحْشَحُ مِنَ الْخُطْبَاءِ لَيْسَ لَنَا مِنْ مَالِهِمْ شَيْءٌ، غَلَبَنَا عَلَيْهِ الْكِتَابُ⁽⁵⁾ - يَعْنِي أَصْحَابُ عَائِشَةَ - .

v

عبد الله بن سبأ

أَخْبَرَنَا أَبُو الْبَرَكَاتِ الْأَنْمَاطِيُّ، أَنَا أَبُو طَاهِرِ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، وَأَبُو الْفَضْلِ أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَا: أَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَا أَبُو عَلِي بْنِ الصَّوَّافِ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ عَثْمَانَ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، نَا أَبُو بَكْرٍ بْنُ عِيَّاشٍ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنْ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: أَوَّلُ مَنْ كَذَبَ عَبْدُ اللَّهِ بْنَ سَبَأٍ.

ترجمه:

"... کذب ماهیتلی موضوعلاری اورتایا قویان بیرینجی شخص عبدالله بن سبأ ایدی"¹⁸.

گئنه ده شاملی حجة بن عدی الکندی آلدی بیر ذات آدی کئچن تاریخ کتابیندا حضرت علی نین دیلیندن، عبدالله بن سبأ اوزره بو سؤزلری نقل ائدر:

17 صحی الصالح، نهج البلاغه، چاپ قاهره، الطبعة الرابعة، 2004، ص. 100

18 ابوالقاسم علی بن حسن بن هبه الله شافعی، تاریخ مدینة دمشق - حماها الله- و ذکر فضلها، و تسمیة من حلّها من الأماثل، أو اجتاز بنواحيها من واردیها و أهلها، ص. 7 و ..

عَنْ حُجَّةِ بْنِ عَدِي الْكِنْدِيِّ، قَالَ:

رَأَيْتُ عَلِيًّا كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ، وَهُوَ يَقُولُ: مَنْ يَعْذُرُنِي مِنْ هَذَا الْحَمِيَةِ الْأَسْوَدِ، الَّذِي يَكْذِبُ عَلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ؟ - يَعْنِي ابْنَ السُّودَاءِ - لَوْلَا أَنْ لَا يَزَالَ يَخْرُجُ عَلَيَّ عَصَابَةٌ يَنْعِي عَلَيَّ دَمَهُ كَمَا ادَّعَيْتُ عَلَيَّ دَمَاءَ أَهْلِ النَّهْرِ لَجَعَلْتُ مِنْهُمْ رَكَامًا.

ترجمه:

"... عبدالله بن سبأ مسئله سینده منی عذرلی حسئاب ائدین. منه قان دعواسی آتان بو چته باشچیسی و اونون قوروپلاشماسی اولمازسایدی، اونلاری (بو گوروپلاشمانی) جسد بیغینی حالینا گتیرردیم (اؤلدورردیم)." ¹⁹

حضرت علی عبدالله بن سبأ اوزره چوخلو دوشوندوکدن و فیکیرلشدیکدن سونرا، اونو اؤلدورمگه قالخماقدان چکیندی و دئدی: - یالنیز من اوتوردوغوم یئرده عبدالله بن سبأ بیر داها اوتورماسین ²⁰.

سونرالار عبدالله بن سبأ پیغمبر آدینا حدیث دئمگه ده باشلادی. علی منبرده اولارکن، عبدالله بن سبأنی توتوب علی نین حضورنا گتیردیلر و دئدیلر: "بو رسوالله-آ افترا آتیر".

عبدالله بن سبأنین طرفدارلاری دا اونون توتولماسینا اعتراض ائتدیلر. حضرت علی ایشلرین باشقا مجرایا داشیناجاغینی درک ائده رک اونو اؤلدورمک یئرینه سورگون دئییه مدائن بؤلگه سینیه (بغداد جوارینا) گؤندردی. باشقا بیر یاندان مسلمانلار بیر چوخ ائتیکلردن اولوشدوغو و علی کنترولو آلتیندا اولان بؤلگه لرده عربلر ائتیک باخیمدان آزلیق تشکیل ائتدیگی اوچون، علی او بؤلگه لردکی اتفاقلاردان اندیشه ائدیردی. بو مسئله لر سیاسی باخیمدان حضرت علی جبهه سینده کی ایلک چاتیشمالار ایدی. بو مسئله لر ساده مؤمون انسانلارا هئچ آنلا دیلمادی. بئله لیکله ساده مؤمن انسانلار مسئله نین نه یئرده اولدوغونو باشا دوشمدیلر. دئمک، حضرت علی خلیفه اولماسینا باخماپاراق نظامی و اداره چیلیک باخیمیندان ایشلرین کنترولو اونون الینده دئییلدی.

19 ابوالقاسم علی بن حسن بن هبة الله شافعی، تاریخ مدينة دمشق - حماها الله- و ذکر فضلها، و تسمية من حلها من الأمائل، أو اجاز بنواحيها من وارديةا و أهلها، ص. 7 و ..

20 ابوالقاسم علی بن حسن بن هبة الله شافعی، تاریخ مدينة دمشق - حماها الله- و ذکر فضلها، و تسمية من حلها من الأمائل، أو اجاز بنواحيها من وارديةا و أهلها

علی و معاویه نین عثمان قاتیللرینی جزالاندیرماق اوزره آنلاشاییلمدیکلری

اوسته اشاره اولوندوغو کیمی، حضرت علی عثمان قاتیللرینی مجازاتلاندیرماق اوچون، خلیفه اولدوغونا باخماپاراق اونا مدینه شهریندن اوردو چیخارماغا دا اجازه وئرمیدیلر. مدینه اهلی علی خلافتینه تابع اولدوقلارینی، آنجاق اونا اوردو عضو اولماغی رد ائتدیلر. بو دا مدینه شهری اوزره حاکیم اولان نظامی و کودتا احوالاتی نین ایضاحی ساییلار. بئله لیکله حضرت علی کوفه مرکزیتی اولان بؤلگه لره آرخالاناراق کوفه شهرینه اول حضرت حسنی، سونرا مالیک اشتری گؤنده ره رک اورادان اوردو سفربر ائتدی. شام ولایتی باشدا معاویه ایسه، بو بیر حاکمیت چئوریلیشیدیر دئییه ایلک باشدان کودتاجیلار ایله مخالفت ائتمگه و عثمانین قصاصی نین آیینماسیندا یانا اولدو. کوفه و اونون اطرافینداکی بؤلگه لر ایسه تبلیغات اساسیندا ظاهیره علینی دستکله بیر دئییه عملده مرکزدن قاجماق سیاستینی اؤزلرینه اساس گؤتوره رک اؤزلرینی مرکز تقدیم ائتمک (Egocentrism) سیاستی اساسیندا قارشى طرفی، او جومله-دن معاویه نی گوجسوز تقدیم ائتمگه چالیشدیلار. علی ایسه ایکی دره و بیر سره دئییه آوانتوریزست گوجلر ایله معاویه گوجلری آراسیندا دوغرو و دوزگون تصمیم توتاییلمه یه رک معاویه یه دوشمن گؤزو ایله یاناشدی. نتیجه اولاراق هر ایکی طرفی الدن وئردی. بو دئدیکلریمیزه تانیق و شاهدید حضرت علی، ابن ملجم طرفیندن ضربت آلدیقان سونرا، جامعہ انسانلارینا اطمینان ائتمدیگی و جسدی نین گیزلی دفن ائدیلمه سینی اوشاقلارینا وصیت ائتمه سی ساییلار.

قارشیداکى خریطه او زامانکی سیاسی پات وضعیتى باشا دوشمک اوچون

یارارلی ساییلار.
کودتاجیلار مصر
ولایتینی اله کئچیره
رک مصر والیسی،
عبدالله بن ابی
سرحی حاکمیتدن
اوزاقلاشدیردیقدان
سونرا، مدینه
شهرینی باسماق و
عثمانین ائوینی

محاصیره ائتمکله اونو اؤلدوردولر.

نتیجه اعتباری ایله مدینه شهری ظاهیره سئچیم واسیطه سی ایله علی خلافتینی قبول ائتسه ده، علی صفرینده عثمانین قاتیللری علییه ساواشماق اوچون علینی حیمایت ائتمدی و علی نین مدینه شهریندن اوردو چیخارماسینا اجازه وئرمیدیلر. مکه شهری ایسه عثمان مخالفلریندن اوزاقدا و

اماندا قالدیغی اوچون، کودتاچیلارین سیاستینی قبول ائتمدی و حضرت علی نین خلیفه اولماسینا دا قارشى چىخدى.

زامان آخاریندا مصرین قوزئی بولگه سی (خریطه-ده قرمز بؤلگه) بیز عثمانلیلاریق دئییه حضرت علینی خلیفه تانیماقدان قاچیندیلار، بئله لیکله عثمانچیلیق مفکوره سی و آنلایشی بیرینجی دفعه اورتایا چىخدى.

حضرت علی خلیفه اولدوقدان سونرا، بصره شهرینه یئنی والی گؤندردی. والی اورادا وظیفه لرینی یئرینه یئتمرگه باشلادی. کئچمیش کوفه والیسی ایسه ابو موسی اشعری ایدی، او عثمانی دستکلدیگی اوچون حضرت علی-یه بیعت ائتمگی رد ائدی. آذربایجان والیسی ده حضرت علینی خلیفه اولاراق قبول ائتمدی. آنجاق معاویه و علی قارشى دورماسیندا ایلک اولاراق کوفه و آذربایجان والیلری سیاست ایجابی ایلک اولاراق پاسیو قالدیلار. ظاهیره ایسه شام ولایتی عثمانین انتقامی آینمالدیر دئییه حضرت علی ایله مخالفت ائدیر گؤرونوردو. مصرین قوزئی بؤلگه سی علینی خلیفه تانیماقدان چکیندیکن سونرا، مکه و شام دا حضرت علینی خلیفه تانیماقدان اوزاق دوردوقلارینی اورتایا قويدولار.

اوسته اشاره اولونان "انصار عثمان"، حاکمیت چئوریلیشى مسئله سینده علی نین دخیل اولمادیغینی و علی نین کودتاچیلار قارشین گوج اعمال ائده بیلمدیگینی دلیل گتیره رک اونا قارشین قیلیچ چکمدیکلرینه باخمایاراق اونا بیعت ده ائتمه دیلر. بونا سیاسی ادبیاتدا ممتنع داورانماق (ممتنع رفتار ائتمک) دئییلر. حضرت علی طرفدارلاری ایسه عثمانین اولدورولمه سینه قارشى چىخیدیلار، آنجاق کودتاچیلار اوگونکو وضعیتده قارشى قویمانین ایمکانسیز اولدوغونو دیله گتیردیلر. اوچونجو بؤلوک و قوروه ایسه "السبئیون" آدلاندان و شیعه لیک آدی دالیندا گیزلنمگه چالیشان قوروپ ساییلاردی. حاکمیت چئوریلیشى نین نظامی باشچیسی ایسه "الغافقى بن حرب" آدلی "السبئیون" محفلینه باغلی اولان بیرسی ایدی. السبئیون محلفی عضولریندن بیرى ده خالد بن ملجم آدلی مراد قبيله سیندن اولان بیر ذات ساییلاردی. مراد قبيله سی عثمانین قاتیلی اولماسینا باخمایاراق علی نین قاتیلی عبدالرحمن ابن ملجم مرادی ده بو مراد قبيله عضولریندن بیرى ساییلاردی. کودتاچی باشچیلاریندان بیرى ده مالک اشتر ساییلاردی. بو شخص سونرا معاویه علیهینه ساواشارکن، ساواشدا اولدو، بئله لیکله شیعه لر آراسیندا بؤیوک رغبت قازاندی²¹.

قیسا سؤز ایله دئسک، معاویه نى خلیفه تانیماق ایستمگنلر شیعه قلمه آلیندیلار. زامان آخاریندا ایسه شیعه لر خلیفه لرین هامیسی نى غاصیب، حق و حؤکومت ایسه یالنیز علی نیندیر دئمگه باشلادیلار.

ایسلام خلیفه لیگینی تثبیت ائتمک اوچون، حضرت علی مسئولیت قارشیسیندا آغیر بیر وضعیتده دوشدوگونو نظره آلاراق دئییردی: - اسلام دۆلتی نین باشچیسى منم، کیمسه (آیری بیر شخص) اؤز باشینا اوردو توپلایابیلمز و ساواشا بیلمز. دئمک، علی اؤنجه اسلام امتی آراسیندا ساکیتلیگی قورومالی ایدی، سونرا اوردو چیخاراراق شاما دوغرو یوروش آپاراجاق ایدی.

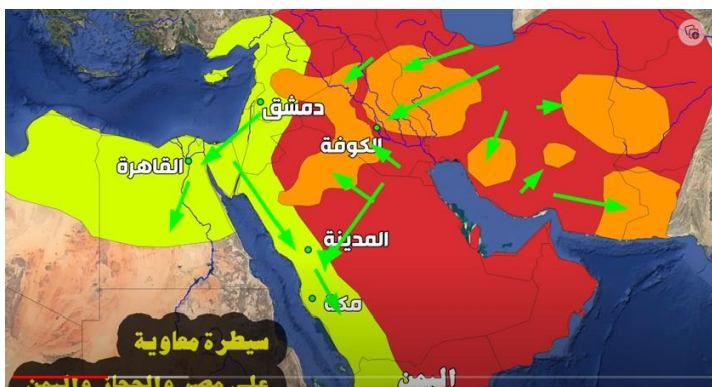
حضرت علی-یه قارشین سرعتلی بیر عصیان حرکتی گلیشمک اوزره ایدی و

علی تابع توتدوغو بؤلگه لر ده حاکیم دئییلدی. معاویه ایسه سرعتلی گوجلره نیر و حضرت علی-یه یاخین اولان انسانلاری دا اؤز یانینا چکمگه باشاردی. بو ساواش گوج

باخیمیندان چیخیلماز بیر وضعیتیه یئتیشمه چک و حکمیت مسئله سی اورتایا چیخاجاق، او دا باشاریسیز اولاجاق ایدی.

حضرت علی صفین ساواشیندان سونرا، دؤرد ایل گئنه ده حؤکومت ائتدیگینه سینه باخمایاراق بو دؤرد ایل بویونجا دا دورمادان تورپاق الدن وئریردی. تورونجو بؤلگه لرده عصیانلار باش وئردی. حضرت علی تک باشینا چوخ جسارتلی بیر شخص ایدی، آنچاق اداره چیلیک باخیمیندان ایسه مسئله ترسینه ایشلیردی. معاویه، عمر بن العاص باشچیلیغی ایله ایکى مین نفرلیک بیر اوردو ایله میصری کنترل آلینا آلدی. سونرا معاویه حجازی اله کئچیردی. حضرت علی بو بؤلگه

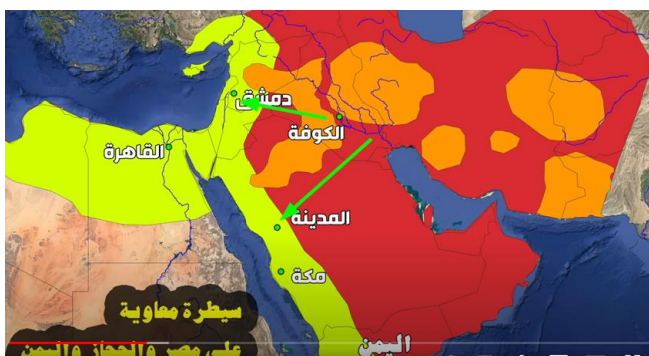
لری گئری آلماغا چالیشسا دا، باشاریلی اولمادی و الیندکی بؤلگلرده ده آرا قاریشیقلیق سونا چاتمادی.

سون گونلرینده اونو شهید ائتمزسه ایدیلر، بلکه ده خلیفه لیکن

ایستعفا وئرمک ایستردی. معاویه مئیدان ساواشیندا اؤز باشاریسی ایله انسانلاری طرفینه چکیردی. بو گلیشمه لر دینی و عقیدتی دئییل، یالنیز نظامی و عسگری بیر حرکتلنمه ایدی.

حضرت علی نین اوردوسوندا اولان سبائیلر (عبدالله ابن سبا مفکوره لی انسانلار) مصر و اطرافداکی بیر چوخ بؤلگه لر الدن گئتیدن سونرا، علی نین بو ساواشدا یئنیلجگینی و شکسته اوغرا دیغینی باشا دوشدولر.

دئمک، حضرت علی حاکیم اولان بؤلگه لری ده الدن وئرمک اوزره ایدی. بئله لیکله اونون اقبالاری اونو ترک ائتمگه باشلادیلار. قارداشی عقیل، علینی ترک

ائده رک معاویه صفینه کئچدی. عمیسی اوغلو عبدالله ابن عباس، اوردو باشچیسی، معاویه قوشونلارینا قاتیلمازکن علینی بوراخیب مدینه شهرینه گئری گئتدی. حضرت علی قوشونلاریندا اولان سبائی مفکوره

لی انسانلار بوتون بو اتفاقلاری نظرده آلیردی.

صفین ساواشیندا حکمیت مسئله سینده، حضرت علی اؤز عمی اوغلو سو، بن عباسی حکم دئییه تکلیف ائدیگینه باخمایاراق آیری قوشون باشچیلاری بو تکلیف ایله مخالفت ائتدی و ابو موسی اشعرینی بو مسئله اوچون اویقون حنساب ائتدیلر.

ابو موسی اشعری ایسه عمرو بن العاص ایله آنلاشاراق بیر یئنیلگه نی (شکستی) علی و طرفدارینا تحمیل ائتدی. سونرا شیعه بو مسئله نی ابو موسی اشعری نین ساده لوح اولماسی ایله یوزماغا (توجیه ائتمگه) و اجتماعیتی آلداتماغا چالیشدی. دئمک، عملده هانکی نقشه لر اسلام بیرلیگینی داغیتماق اوچون اوینانیرمیش مسئله سیننی باشا دوشمک اوچون داها آرتیق آراشدیرماق و بعضی مسئله لر اوزره بئیینلره و ذهنیتلره وورولموش بعضی تابولاری ییخماق و قیفلیلاری سیندیرماق واجیب مسئله لردن بیر سیلار. ابو موسی الأشعری عملده ده گؤرون دوگو کیمی، علینی دستکلدیگی بیر ذات اولمامیش. علینی دستکلگن ذات، هر هانکی بیر مسئله اوزره علی ایله راضیلاشمادان، اونون یئرینه تصمیم توتماغا جرأت و جسارت ائتمزدی.

شیعه، حکمیت مسئله سینده ابوموسی نی ساده لوح قلمه آلماسینا باخمایاراق سبائیلر بو مسئله-ده اؤزلرینی علی یانچیزی و شیعه کیمی تقدیم ائتمک ایله اسلامیتده ایلک تفرقه سالمیش و ایکی سیاسی دوشونجه نی (سئچیم اساسلی ایله خلیفه لیک و حاکیمیتچیلیک و شاهلیق اداره چیلیک سیستمی نی) قارشنی قارشینا قویماقلا اسلام امتی آراسیندا قارداش قانی آخیتماغا یول آچدیلار. گلجکده ایسه هر کسیمه عایید اولان مسلمانلار اؤزلرینی حق و آیری بیر کسیمی حقدن آزیمیش (رافضی و بدعتچی)

دئییه اسلام دینی باخیمیندان قارداش قانی و بیربیرلریندن اوزاق دورماغا و بیربیرلرینه نفرت بسلامگی اؤزلری اوچون عبادت کیمی تعبیر و تفسیر ائتمگه چالیشدیلار. او اساسدا بیربیرلرینه لعنت اوخوماق و نفرت قوسماق دا مباح ساییلدی.

آنجا تاریخده کی واقعیتلری نظره آلدیقدا علی حاکیم اولان، کوفه شهری بيله امنیتده دئییلدی. نتیجه اعتباری ایله حضرت علی کوفه-ده، مسجدده ناماز اوستونده بن ملجم مرادی طرفیندن ضرب آلدیقان سونرا، کوفه لیلر اونون مزارینی اویوب، جسدینی مزاردان چیخارماسینلار دئییه، اؤلدوگو تقدیرده جسدینی گیزلی دفن ائتمه سینی اوغوللارینا سفارش ائتدی.

سیف بن عمر طبری تاریخینده یئر آلمیش ابو مخنف آدلی شیعه بیر تاریخچی

وكتب إلى السري عن شعيب ، عن سيف ، عن محمد وطلحة ، قالا :
ولما أراد عليّ الذهاب إلى بيته قالت السبيّة :
خُذْهَا إِلَيْكَ واحذراً أبا حسنٍ إنا نرى الأمر إمراً الرّسن
صولة أفوام كاسدادر السّفن بمشرفيات كندران اللّبن
ونظمن الملك يلبني كالشّطن حتى يمرّ على غير عن
فقال عليّ وذكر تركهم المسكر والكينونة على عِدّة مأمئوا حين غمزوهم
ورجعوا إليهم ، فلم يستطيعوا أن يمتنعوا حتى ... (١)
إني عجزت عجزاً لا أعذر سوف أكيس بعدها وأستمر ٨٠/١
أزفع من ذليّ ما كنت أجبر وأجمع الأمر الشّئت المنتشر

نین ديليندن
"السبئيون" آدلی
ظاهيره اؤزونو
علی يانچيسى
تقديم ائدن،
آنجا حضرت
علی عليهينه
ديل
اوزاتمالاريندان
اوخويوروق:

"حضرت علی

منبرده خطبه اوخورکن، سبأیلر اونا حقارت ائديرلر. تمکینلی اول، دقت ائت ای ابو حسن خلافتی بوراخما، دئییه اونا لاف آتیر و دئییرلر: بیز ایشی حیوانلارین بورونو حالقا تاخير کیمی، اداره ائده ریک. یعنی بیز آدامین بورونو حالقا تاخاراق ده وه کیمی، چکه ریک دئمک ایستر. حضرت علی-یه خطاب اولاراق آچیقجا بیز حؤکومت ائده جئیک، سن ساده جه بیر شکيلسن دئییرلر. حضرت علی رضی الله بونا اعتراض ائتدی و دئدی: " - من بو ایشی بوینوما گؤتوردوم و من ائده جگم". سونرا داوام ائدر: " - بو داغيلمیش ایشی توپلایاجام. دوغرودان دا حضرت علی بنش ایل بویونجا دؤلتی بیرلشمگه چالیشدی".

گؤرونن گؤرونوم و منظره یه اساسا دوشونجه باخیمیندان حضرت علی نین مملکتی اداره ائدیجی ییغجام دوشونجه لی و فیکیرلی اداره چیلیک کادرولاری یوخ ایمیش. علی نین ترسینه اولاراق معاویه روم ایمپراتورلوغو قونشولوغوندا اولدوغو و ایمپراتورلوغ دوشونجه لری ایله تانیش اولدوغو اوچون، کادرولاشمیش اداره سیستمی قورماق ایمکانلاری وار ایمیش.

باشقا ياندان عثمان يانچىلارى، اونون انتقامىنى قاتىللاردن آماقدا اصرارلى اولاراق علىنى بو دوغرولتودا سيخىشىدىرماغا چاليشىردىلار. حضرت على ايسە مخاليفلرە خطاب اولاراق دئدى:

واجتمع إلى على بعد ما دخل طلحة والزبير في عدة من الصحابة ، فقالوا : يا على ، إنا قد اشترطنا إقامة الحدود ، وإن هؤلاء القوم قد اشتركوا في دم هذا الرجل وأحلوا بأنفسهم . فقال لهم : يا إخوانه ، إني لست أجهل ما تعلمون ، ولكني كيف أصنع بقوم يملكوننا^(١) ولا يملكونهم ! ها هم هؤلاء قد ثارت معهم عيذانكم ، وثابت إليهم أعرابكم ، وهم خيلائكم يسومونكم ماشاءوا ، فهل ترؤن موضعاً لقدرة على شيء مما تريدون ؟ قالوا : لا ، قال : فلا والله لأأري إلا رأيتاً ترؤنه إن شاء الله ، إن هذا الأمر أمر جاهلية ، وإن هؤلاء القوم مادة ، وذلك أن الشيطان لم يشرع شريعة قط فيرح الأرض من أخذ بها أبداً .

"سيزين بيلديگينيزى من بيلمير، دئييلم (عثمانين) قتلىنى منظور اندر)، آنجاق

بئلنچى آغير بير شرطلر آلتىندا نئجه انده بيلمير؟ اود ايله سو آراسىندا قاليمش بير وضعيتده يئر آلميشام. گوردوگونوز كيمى، اونلار بيزه حاكيم. سيزين كؤله و قوللارينيز دا بونلار ايله بيرليكدە بيزيم عليهميزه باش قالديرار. بدويلرينيز بونلارا قاتيلدى. سيزى ايسستىكلرى هر بير پيس شئيه زورلارلار. اونلارا او قصاصى اولوشدوراجاق بير قدرتى اورتادا گوردوسونوز مو؟ جاواب اولاراق خئير دئيه جاواب وئرديلر. على جاواب اولاراق دئدى: والله بو گورمديگينيز قدرتى بير گون گوره جكسينيز، انشالله".

عثمانين اولومونه راضى اولانلار بونلارى (ائتلاف حؤكومتى نين بير قولونو) دستكله يير. دئمك، بونلار بيزه حاكيم. بيز بونلارا حاكيم دئيلىك. جمل واقعه لرى ده بو دئيلىميشلرى دوغرولادى. جمل ساواشى نين نتيجه سينده اولان آنلاشماغا اساسا ساواش اولماياجاق ايدى. آنجاق حضرت على نين اوردوسونون بير بؤلومو حضرت على نين امرى نين ترسيه اولاراق عايشه نين اوردوسونا هوجوم ائتدى. بو مسئله صفين ساواشىندا بير داها على نين قوشونلارى نين ايچيندن اؤز عليهنه باش قالديرديقلارنى و معاويه ايله ساواشماق ايستمديكلرينى ده بيليريك. بيلينديگى كيمى سوء قصد مسئله سيندن سونرا ايسه حضرت على، اؤلرسه، گنجه گيزلى دفن ائدىلمه سيني و مزارى نين يئرى بيلينمه سين و اوستو آچيلماسين دئيه بو مسئله نى اؤز اوغلانلارينا خطاب ائتدى.

دئمك، حضرت على بير ائتلاف حؤكومتى كادرولارينا ماليك ايدى. بونلار "السبئيون" (دوشونجه باخيميندان بوگونكو شيعه ليگين آتاسى) و سنيلردن عبارت ايدى. دئمك، بونلار بير بيرينه ضد اولان ايكي بؤلوك و قوروهدان عبارت اولوردولار. بو چكىشمه و دارتيشما حضرت على نين ايلك دقيقه اوخودوغو خطبه-ده ده اؤز عكسينى تاپميش. بو گلينديگى قناعت حضرت على نين دؤلتى نه اوچون بيرلشديره بيلمديگينه بير دلالت و نشانه سايلار.

ابی عثمان
عمرو بن
بحرالجاحظ،
البيان
والتبيين الجزء
الثالث

كتابيندا، زحر

١٣٤ • حباب بن موسى (٤)، عن مجالد، عن الشعبي (٥)، عن زحر بن قيس (٦) قال: قدم المداين بعد ما ضرب علي بن أبي طالب رحمه الله، فلقيني ابن السوداء (٧) وهو ابن حرب، فقال لي: ما الخبر؟ قلت: ضرب أمير المؤمنين ضربة يموت الرجل من أسير منها ويعيش من أشد منها. قال: لو جئتمونا بدماعه في مائة صرة لعلمنا أنه لا يموت حتى يذودكم بعضاه (٨).

بن قيس أدلى بير شاهيدين ديليندن يازير: "علي بن ابوطالب ضربت آلديقدان سونرا، مدائن شهرينه گئتديم. بن سبأ (بن السوداء) يانيما گلدی و نه خبرلر وار دئيه مندن خبر آلماق ايستدی. دئديم: - امير المؤمنين وورولدو، اوله بيلر، آنجاق ياشايا دا بيلر. بن سبأ (بن السوداء) دئدی: بيزه بير بشقابدا اونون بئيينی گتيرسه ايدین، گئنه ده اينانمازدیق. علی اؤلمز. علی اؤلومسوزدور" ²².

گؤرون دوگو کیمی، بو مسئله نین طراحلاريندان بيری و ظاهيرده علی نین اؤلمز اولدوغونو مبالغه و غلو ائدن عبدالله بن سبأ نئجه پلانلی بير شکيلده مسئله نی يولونا قويמוש و اسلام دونياسيندا تفرقه توخومونون بؤيومه

ثم ظهر عبد الله بن سبأ في زمن بني أمية وقد تقلد الخلافة مروان بن الحكم، وكان منه ما كان من أمر معاوية بن يزيد بن معاوية، فقلد العراق هشام بن الحكم^٢ وكان أول من وضع يده على أصحاب علي وأهله، وأظهر شيئاً من أمورهم وذلك أنه قد كان كف يزيد بعدما جرى من أمر الحسين خوفاً من الاضطراب عليه، فكانار الناس ما جرى، فآظهر الندم وجعل ييدي الاستقامة ويَعْم أهل بيت رسول الله وأصحاب علي بالعدل والعطايا، وصارت منه إلى معاوية ابنه، فأراد أن يجعلها

سينه جان آتان بير شخص سايليردی. علی نین نائبی حضرت حسن ايسه خلافت مسئله سينده معاويه ايله اوز اوزه قالماق ايستمدی. بئله ليکله او خلافتدن آيريلاراق مدينه شهرينه گئتمک قراری آلدی. عبدالله ابن سبأ ايسه، سونرا مدينه-دن همدانا گئتدی و اورادان دا غربه دوغرو، شام ولايتينه و جبل الاربعين (اربعين داغی) بؤلگه سينه گئتدی. يازيلان قايناقلارا گؤره، بن سبأ حضرت حسين کربلا اولايینی و واقعه سين سين ده اوزاقدان ياشادی. يزيد ده جامعه-ده ايچ چالخانتيلا باش وئرمه سين دئيه عبدالله بن سبأنی اؤلدورمدی. دليل اولاراق دا حضرت حسين نین اؤلدورولمه سی ييزدی زور بير وضعيته و دوروما دوشوردوگو ايله ايضاح اولوندو. يزيد دؤلتين داها دا آرتیق چالخالانماسی اوچون خالقى ساکينلشديرمک يولونا گئتدی. او اساسدا يزيد عبدالله بن سبأ و اونون آداملارینی تعقيبدن معاف توتدو. يزيد بو اتفاقين باش وئردیگيندن پئشمان اولدوغونو بيلديردي و دوزگون مسلمان اولدو، رسولون اهل بيتينه احسان ائتدی، مال وئردی ده دئييلميش و يازيلميش مطلبلر آراسيندادير.

سيف بن عؤمر تارىخ طبرى كىتابىندا، بن سبأين اورتايا آتديغى ارثلىك حاكىمىنى آنلايشىنى بير شاهلىق آنلايشى دئيه ايضاح ائتمگه چالشمىش. اونون گؤروشمونه گؤره بن سبأ، محمد پيغمبرى بير شاه اولاراق تقديم ائدير. بو تقديرده شاه اولجگىنى حيس ائديگى زامان، شاهلىغى اوغلونا بوراخاچاقدير. محمد پيغمبرين اوغلو اولمادىغى اوچون، او عمى اوغلو سو و كوره كنى اولان علىنى اؤز يئرینه تعيين ائدى دئيه ادعا اولونموشدور. حضرت على ده اؤلدوگو زامان، شاهلىغى اوغلو حسنه بوراخاچاقمىش. بئله ليكله بو آنلايش اوچونجو شاه حضرت حسين و بئله بئله داوام ائدى. عبدالله بن سبأين اورتايا آتديغى بو دوشونجه و فيكىر بير شاهلىق سيستىمى مفكوره سى سايلار. آرادان اولان فرق بو:

- شاه مادييات اساسلى حؤكومت ائدر و ديكتاتورلوق اساسىندا حؤكوم يئريركن ، دىنى سياسته وسيله ائدن شخصلر ايسه مذهب وسيله سى ايله اؤز مريدلرينى و خالق كيتله سىنى تحمىق ائدر و اونلارا حؤكومت ائتمگه چاليشار.

محمد پيغمبرين اؤزو ايسه، حؤكومتى هئچ بير كسدن ارث دئيه آلامىشدير. او امتچىلىك مفكوره سى اساسىندا انسانلار يول گؤسترمگه چاليشدى و امتچىلىك مفكوره سى اساسىندا دا مختليف بؤلگه لره اميرلر و واليلر تعيين ائدى. اوندان سونرا دا راشيد خليفه لر سئچيم يولو ايله خليفه اولدولار. آنچاق عثمانين ائوى نين زور ايله باسىلماسى، ائوينده اوتوردوغو يئرده اؤلدورولمه سى، اسلاميته حاكىمىچىلىك و امتچىلىك مفكوره سى اساسىندا، اداره ائتمك باخىمىندان اولمازين ضربتىنى ووردو. بو مسئله ده سبأىچىلرين مسئولىتسىزلىكله حركت ائتمكلىرى، سئچمك و سئچىلمك آنلايشىنا تمكىن ائتمدىكلرى ايله ابوبكر، عؤمر و عثمان-ين خليفه ليكلرينى اسلام قانونلارينا ضد و اونلار غاصب دئيه قلمه آماقلارى ايله باشقا بير مذهب آنلايشى اورتايا قويماغا چاليشدىلار. او اساسدا دا ابوسفیان اوغوللارى معاويه، يزيد و باشقالارى ايسلام آدينا خليفه ليك دئيه شاهلىق سيستىمى ياراتدىلار.

عبدالله بن سبأين نظرينه گؤره اداره چىلىك بير عائيله يه عاييد اولماليدير. اوخويوروق:

ثم قال بعد ذلك: إنه كان ألف نبي ولكل نبي وصي وكان علي وصي محمد؛ ثم قال: محمد خاتم النبيين وعلي خاتم الأوصياء؛ ثم قال بعد ذلك: من أظلم ممن لم يُجز وصية رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ووثب على وصي رسول الله - صلى الله عليه وسلم -، ثم [١٦٥] تناول الأمة؛

"على محمدىن وصيسىدير. الله-ين وصيتىنى يئرینه گتىرمك اىستمگن بير شخصدن داها ظاليم كيم اولابيلر. او اساسدا ابوبكر، عؤمر و عثمان بيرليكه حضرت على حاكىمىتىنى غصب ائتميشلر دئمك اىستر.

محمد دونیاسینی ترک اندرکن علی 33 یاشیندا بیر گنج اولارکن، ابوبکر 60 یاشیندا یاشلی و یاشلی بیر صحابه و قریش قبیله سی نین بؤیوگو ساییلاردی. قرئیش طایفاسیندان مدینه شهرینده اولانلار ایسه آزلیق تشکیل اندیردیلر. بئله بیر دوروم و شراییطی نظره آلاق ابوبکر مدینه-ده و مدینه لی اولان صحابه لر سئچدی. دئمک، مدینه لی صحابه لر چوخ اولدوقلاری اوچون، اولارین سس چوخلوغو باخیمیندان سس وئرمکلی تعیین اندیجی ساییلاردی. عبدالله بن سبأ ایسه صاف و ساده مسلمانلاری عصیانا دعوت ائتمک اوچون دئدی:

ثم قال لهم بعد ذلك: أَنْ عَثْمَانَ قَدْ جَمَعَ [أَمْوَالاً وَ] أَخَذَهَا بِغَيْرِ حَقِّهَا وَهَذَا وَصِيُّ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَانْهَضُوا فِي هَذَا الْأَمْرِ فَحَرِّكُوهُ وَابْدَأُوا بِالطَّعْنِ عَلَى أَمْرَانِكُمْ، وَأَظْهَرُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ تَسْتَمِيلُوا النَّاسَ، وَادْعُوا إِلَى هَذَا الْأَمْرِ .

"سرعتلی اعتراض ائدین و عثمان پول آلدی دئییه بو سؤزلری تیکرار ائدینیز. اداره مسئوللارینا گۆز قولاق اولون. بو آرادا امر به معروف و نهی از منکر ائدین. بئله لیکله انسانلار سیزلره مثیل ائتسین".

بئله لیکله تبلیغات اساسیندا صاف مسلمانلاری دا یانلارینا چکمگه باشاردیلار.

حضرت علی نین نوه لریندن اولان الحسن بن محمد بن علی بن أبی طالب یازدیغی متنده قرآنین ابوبکر و عؤمر طرفیندن تحریف اولوندوغو اوچون بونلارا لعنت اولونمالی دئییه سبأیلردن (السبئیون) بحث اولونار. متنین باشلیغی کتابچا اولاراق "رساله الارزاء" آدلانار. کتابچانین مؤلفی، الحسن بن محمد بن علی 95 ه. ق ایلینده معاویه زامانی دونیاسینی دگیشمیشدیر. مؤلفین 60 - 65 ایل یاشادیغینی تخمین ائدرسک، امام حسین، عبدالله بن سبأ زامانی باش وئرمیش حادثه لره ده تانیق و شاهید اولموشدور. بو کتابچانین ایتیپ باتماسینا باخمایاراق آیری بیر کتاب بو متینلری اؤزونده باریندیرمیش و احتوا ائتمیش. بو کتابچا منبرلرده اوخونوردو و دئییلیردی: "بیز مسلمانلار اوچون ابوبکر و عؤمر راشد خلیفه لردیر. عثمان و علی نین حؤکمونو ده الله-آ رجوع ائتدیریریک، اولار حاقیندا الله قرار وئرسین، چونکو او زامانلار انسانلارین سبأئی باصلاح شیعی یوخسا سنی اولدوغونو باشا دوشمک اوچون، عثمان اوزره شخصین نه دوشوندوکلرینی سورماق و بیلیمک ایستردیلر. شخص عثمانی ساویندیقا، اونو دوشمن قلمه آلارکن، عثمانین قتل ائدیلمه سینی قبول ائدیلمه، - مسئله حلدير- بو بیزدندیر دئییردیلر.